

relevant

geloof / kerk / mens / maatschappij

bisdom Antwerpen / september - oktober 2024

Samen Kerk zijn

EEN JUBELJAAR
VAN DE HOOP

EEN NIEUW
BOEKHOUDPAKKET

EEN REEKS OVER
HET VATICAN

OP HET DAK
VAN DE KERK

Relevant - Nummer 5
TWEEMAANDELIJKS
september - oktober 2024

Afgiftekantoor 2099
Antwerpen X - P 914402
www.relevant-bisdomantwerpen.be

ISSN-nummer
2294-7620

➤ **Op de cover:** In de Sint-Hubertuskerk in Berchem onthulden steltenlopers de nieuwe naam van IJD Jongerenpastoraal. Nieuwsgierig? Lees meer op blz. 20-21.

INHOUD

Woord van de bisschop	3
Een nieuwe manier van samen Kerk-zijn	4
Synodaliteit, een oerbijbels begrip	12
Jubelen als pelgrims van hoop	14
Een wereldse taak: aan de slag met een nieuw boekhoudpakket	15
The making off. Het Vaticaan, de staat van de Kerk	16
Op het dak van de kerk	18
Kamino, jongerenpastoraal schrijft een nieuw verhaal	20
De kiosk	22
Lerenslang	24
Doorkijk: Brood voor elkaar	25
Was jij erbij? Vieren vanuit je zetel	26
Het voorval.....	28

COLOFON

Relevant, het diocesane magazine van het bisdom Antwerpen, verschijnt tweemaandelijks. Verantwoordelijk uitgever is Nathalie Milio, Schoenmarkt 2, 2000 Antwerpen.

Hoofdredactie: Ilse Van Halst
Redactieraad: Timothy Beynaerts, Steven De Schamphelaere, Jonathan Wuyts, Nathalie Milio, Marc Philips, Saskia van den Kieboom, Lea Verstricht

Redactie: Relevant, Groenenborgerlaan 149, 2020 Antwerpen,
0474 655 943, relevant@bisdomantwerpen.be,
www.relevant-bisdomantwerpen.be.

Abonnementen: Abonnementen Relevant,
p/a Halewijnlaan 92, 2050 Antwerpen, 03 202 84 30,
abonnementen.relevant@kerknet.be.

Een jaarabonnement kost 25 euro. Jongeren betalen 10 euro.
Abonnees in het buitenland betalen 50 euro.

Een steunabonnement kost 50 euro.

Voor een los nummer betaal je 10 euro.

Abonneren kan op IBAN: BE45 7350 3165 1589, BIC: KREDBEBB
van vzw Bisdom Antwerpen – Relevant met duidelijke vermelding
van naam en adres voor wie het abonnement bestemd is.

© Thomas Bos

ZWANGER

In het omgaan met het onbekende, de rode draad in deze jaargang, staan we in dit nummer stil bij 'synodaliteit'. Er werd al veel over geschreven, maar wat merken we er al van in deze tijden van verandering, op de vooravond van de tweede synode over het thema?

Na de eerste synode over synodaliteit in oktober 2023 besloot dominicaan Timothy Radcliffe: "We zijn zwanger. We gaan naar huis om de vreugde van de zwangerschap te delen met het thuisfront." Daarom legde *Relevant* het oor te luisteren te velde. Hoe krijgt synodaliteit vandaag reeds vorm in onze Vlaamse Kerk en in ons bisdom?

Een mooi voorbeeld is de rebranding van de jongerenpastoraal IJD Vlaanderen, nu Kamino, dat geïnspireerd op de Wereldjongerendagen in Lissabon in overleg met gelovige en zoekende jongeren, sympathisanten, medewerkers en bisschoppen aan een nieuwe weg timmert.

Op 1 september vieren christenen de 'Wereldddag van gebed voor de zorg voor de schepping'. Dan start de Scheppingsperiode, die loopt tot 4 oktober, feestdag van Franciscus van Assisi. *Relevant* kroop op het dak van kerken om met eigen ogen vast te stellen waar ecologische bekering zicht- en tastbaar wordt.

We brengen reeds een eerste aanzet van activiteiten die in ons bisdom zullen plaatsvinden tijdens het Jubeljaar 'Pelgrims van Hoop', dat paus Franciscus lanceerde en eind december van start gaat.

En zo gaan we op weg, in deze verwarrende maar ook boeiende tijden, zonder te weten wat ons te wachten staat. Als pelgrims van hoop springen we, vol vertrouwen.

Ilse Van Halst

ONZE AGENDA

Na een zonnige zomer (eindelijk!) mogen we aan een nieuw pastoraal jaar beginnen. Onze gewone agenda ligt weer op tafel. Met onze dagelijkse taken en verantwoordelijkheden. Die 'gewone' agenda is misschien de minst opzienbarende, maar zeker de meest belangrijke. Immers, ze vult de plek waar we staan en het beste van onszelf geven. De plek ook waar we geluk of ongeluk ervaren, de vreugde of het verdriet van mensen meemaken, ons sterk of zwak voelen. Met die dagelijkse agenda mogen we weer aan de slag.

Snoeien

Zelf bracht ik vanaf begin september enkele veranderingen in mijn gewone agenda aan. Op 25 juni ontving ik van de nuntius het antwoord dat men me geen hulpbisschop kan geven, om diverse redenen. Dat betekent dat ik moet snoeien in mijn interdiocesane takenpakket, met name door al mijn taken voor de bischoppenconferentie vanaf 1 september 2024 door te geven. Twee interdiocesane taken wil ik behouden: de havenpastoraal, omdat de haven van Antwerpen in ons bisdom ligt, en de oecumene omdat ik me daarvoor in Rome ruim elf jaar heb ingezet. Ook het voorzitterschap van de Raad van Bestuur van Katholiek Onderwijs wil ik nog voortzetten, tot een nieuwe voorzitter kan worden verkozen. Zo zal er gelukkig meer tijd vrijkomen om me te concentreren op het bisdom Antwerpen, wat de kern en veruit het meest boeiende en dankbare deel van mijn opdracht is. Daar kijk ik naar uit.

Van 26 tot 29 september komt paus Franciscus naar België. Hij zal beide katholieke universiteiten van Leuven en Louvain-la-Neuve bezoeken, naar aanleiding van hun zevenhonderdste verjaardag. Alle pastorale medewerkers werden

› Met een blij gemoed en een bus vol gelovigen uit ons bisdom op bedevaart naar Onze-Lieve-Vrouw in Lourdes.

persoonlijk uitgenodigd voor een ontmoeting met de paus in de basiliek van Koekelberg. Alle gelovigen zijn welkom op zondag om mee eucharistie te vieren met Franciscus in het Koning Boudewijnstadion. Daarnaast zal de paus ook een groep slachtoffers van seksueel misbruik beluisteren. Ons bisdom zal graag aansluiten bij het pausbezoek. We zijn paus Franciscus erg erkentelijk voor de manier waarop hij zijn herderschap uitoefent. Met zulk een paus zijn we fier om katholiek te zijn.

Nood aan hervorming

We kijken uit naar de tweede zitting van de synode over synodaliteit in de Kerk, die in oktober in Rome plaatsvindt. In de voorbije vijf jaren is veel overleg gepleegd en zijn vele rapporten geschreven over de noden en vragen van onze kerkgemeenschap, over haar vreugde en zorgen, over de nood ook aan hervorming, om onze zending beter te kunnen vervullen. Die nood aan hervorming is geen bijkomstigheid, integendeel. Ze is geen westerse arrogantie of navelstaarderij, zoals sommigen het doen

voorkomen. Hopelijk zijn onze verwachtingen terecht, en geeft de synode straks nieuwe mogelijkheden om de mensen bij het Evangelie, en het Evangelie bij de mensen te brengen.

Luisteren naar slachtoffers

Een belangrijke plek in mijn gewone agenda behouden de slachtoffers van seksueel misbruik. Zoals ik aankondigde in de parlementaire commissie, wil ik vanaf 1 september 2024 tijd vrijmaken om slachtoffers van historisch misbruik te ontvangen, waar of door wie dat misbruik zich ook mag hebben voorgedaan. Hun een luisterend oor aanbieden, zonder formaliteit of dossier, vanwege de Kerk. Elk gesprek blijft binnen de vertrouwelijkheid die men van een bedienaar van de eredienst mag verwachten. Concreet kan wie mij wil spreken over het misbruik dat hij of zij heeft ondergaan, contact opnemen met mijn secretariaat om een afspraak te maken, liefst op dinsdagvoormiddag.

+ Johan Bonny

› “Daar loopt de bisschop, in de verte. Met een wandelstok in zijn linkerhand stapt hij over de hoogste alpenweide van Val di Togno. Over zijn lichtgebogen schouders ligt zijn jas, als een ingekorte herdersmantel.” Zo opent de Vlaamse journalist Thomas Siffer zijn uitgebreide reportage in ‘Het Nieuwsblad’ en ‘Gazet van Antwerpen’. Op uitnodiging van Siffer trok bisschop Bonny begin juli vier dagen naar diens berghut of rifugio Val di Togno voor een tocht naar buiten en naar binnen. “Een heel mooie ervaring. Met prachtige ontmoetingen”, aldus de bisschop. En de klik was wederzijds. Siffer heeft het over “een van de boeiendste avonden uit mijn leven”.

EEN NIEUWE MANIER VAN SAMEN KERK-ZIJN

Hoe evolueert de Kerk naar een meer synodale mentaliteit?

Hoe groeit dat samen op weg zijn op de verschillende niveaus, van Rome tot parochie?

NAAR EEN SYNODALE CULTUUR

*Met de dubbele synode over synodaliteit zoekt de Kerk vandaag wereldwijd naar een nieuwe vorm van collegiaal leiderschap, een heus partnerschap in wederzijds respect, weg van de te mannelijke structuur en de te hiërarchische gezagsvormen. **Synodaliteit is de toekomst van onze Kerk, heet het.** Toch blijft de term moeilijk en ontoegankelijk. Dat beseft ook Koen Vanhoutte, hulpbisschop voor het vicariaat Vlaams-Brabant en Mechelen, en afgevaardigde van de Belgische bisschoppen op de synode. “Vertaald is de term veelzeggend: samen op weg. Synodaliteit verwijst naar een groep, Gods volk onderweg”, meent de synodevader. “Bovendien zijn wij, christenen, mensen van de weg. We volgen Jezus, de weg, de waarheid en het leven.”*

Ilse Van Halst

In 2021 gaf paus Franciscus de aftrap van de synodale oefening ter voorbereiding van de dubbele synode over de materie – de eerste vond plaats in oktober 2023, de tweede gaat binnenkort van start. “Zo streeft hij naar een nieuwe manier van samen Kerk zijn”, duidt bisschop Vanhoutte. “Het accent ligt op dat ‘samen’. Dat is de grondtoon.” In de Kerk zijn we allen samen broers en zussen op basis van ons doopsel. Dat

onderstreepte het Tweede Vaticaans Concilie reeds. “Maar, leeft dat besef voldoende in de geesten en harten van alle gedoopten?”, vraagt hij zich af. “Ben jij je ervan bewust dat de Kerk niet enkel een zaak is van priesters, diakens, pastoraal werk(st)ers en beroepskrachten, maar dat ook jij mee de kerkgemeenschap draagt? Dat je niet alleen welkom bent, maar ook een stem en een opdracht hebt?”

Meteen rijst de vraag naar de verhouding tussen de gewijde ambtsdragers en dat ‘samen als gedoopten’. Het antwoord ligt volgens Vanhoutte ergens tussen de twee uitersten: enerzijds de visie dat alle verantwoordelijkheid bij de gewijde ambtsdragers ligt en gelovigen gedwee dienen te volgen, en anderzijds de overtuiging dat gelovigen de zaak alleen kunnen runnen en gewijde ambtsdragers bijgevolg niet langer nodig zijn.

“In die samengedragen verantwoordelijkheid gaat het om een gedifferentieerde verantwoordelijkheid”, meent de bisschop. “We zijn állen sámen verantwoordelijk. Ieder heeft eigen gaven en talenten. Hoe dat goed te articuleren met de eigen verantwoordelijkheid van gewijde ambtsdragers is nog onvoldoende uitgeklaard op de eerste synode over synodaliteit. Overduidelijk is in ieder geval dat paus Franciscus komaf wil maken met het klerikalisme, waarbij ambtsdragers hun taak als machtspositie benutten en aldus verkeerd invullen. Rest de vraag wat dan de eigensoortige verantwoordelijkheid is van een bisschop, een priester of een diaken. Vertaal je die enkel in leidinggevende termen? Zo ja, hoe? Zo neen, waarin dan wel?” De relatie tussen leiding en wijding vraagt verdere precisering.

Inclusiviteit

Dat in die samengedragen verantwoordelijkheid vrouwen ook meer pastorale verantwoordelijkheid moeten krijgen, als vrijwilliger én als beroepskracht, werd op de eerste synodezitting nagenoeg eensgezind aanvaard. “Of ze ook een wijding als permanent diaken kunnen ontvangen, is een andere zaak. Daarover zijn de geesten nog verdeeld”, stelt hij vast.

Als het ‘samen’ is, betekent dat ‘met iedereen’. Wat met wie zich niet welkom voelt in de Kerk, of de evangelische idealen niet kan waarmaken door omstandigheden, zoals homoseksuele koppels of hertrouwde echtgescheidenen? “Er heerste een grote eensgezindheid om het ‘samen’ te vertalen naar de inclusieve Kerk waartoe paus Franciscus voortdurend oproept”, blikt Vanhoutte terug. “Dat streven naar inclusiviteit zet ons met twee voeten in het spanningsveld waarheid-liefde, waarbij ‘waarheid’ voor de idealen van het Evangelie staat en ‘liefde’ voor mededogen.” Om terstond het tere punt te benoemen: “Betekent ‘insluiten’ ook meteen ‘goedkeuren’?” Een en ander hangt samen met de invulling van het begrip ‘synodaliteit’. De bisschop opteert alvast voor een evangelische interpretatie. “Zo gingen we trouwens vaak te werk tijdens de synode in 2023. In de bespreking van tal van kwesties keerden we terug naar het Evangelie, naar de bron: hoe deed Jezus dat?”

Bekering

De synode beschouwt het groeien in synodaliteit trouwens als een bekeringsproces. “We begeven ons samen op de weg van bekering, als Kerk, als instituut, als gemeenschap, als groep, als persoon. We zijn allen bekeerlingen”, benoemt Vanhoutte een in zijn ogen sterke gedachte uit de synode. “Dat sluit aan bij het herbronningsproces dat we gaan. Bekeren is immers je levenspraxis tegen het licht van het Evangelie houden. Wat vraagt bekering van mij? Hoe kan ik, in de omstandigheden waarin ik me bevind, Jezus zo goed mogelijk volgen?”

In dat kader stond de synode stil bij de vraag wat er in de loop van de traditie aan normen gegroeid is vanuit het Evangelie en of die altijd wel de meest zuivere weergave zijn van die Blijde Boodschap voor mensen van vandaag. “Dat zijn best stevige discussies”, erkent Vanhoutte. Hij geeft een voorbeeld. “Willen we homoseksuele christenen verwelkomen in een inclusieve Kerk? Zeker! Maar wat betekent dat voor hen? Mogen ze hun exclusief wederzijdse liefde ook seksueel beleven? Mogen ze die bezegelen met een verbintenisse? In welke vorm? Daarover bestaat nog grote verdeeldheid. Om daaruit te geraken evenwel is het nodig dat een en ander besproken kán worden. Dat dat nu werkelijk mogelijk is, dat er geen taboes zijn, is een hele stap vooruit.”

Een cultuur van synodaliteit

Synodaliteit is echter veel meer dan overleggen, luisteren, samen afspraken maken enzovoort, benadrukt de bisschop. “Een synodale Kerk is een Kerk die iedereen ziet, die elkeen het gevoel geeft dat hij of zij ertoe doet, op elk niveau, en waardeert. Kortom, het gaat over een houding, over een cultuur van synodaliteit, die eigenlijk inherent is aan een christelijke gemeenschap, want we zijn allen broers en zussen, kinderen van God.”

Hoe kan die cultuur van synodaliteit verder groeien? Na de eerste synodezitting waarbij alle deelnemers het woord konden nemen en onder leiding van een moderator naar conclusies werd toegewerkt, is nu de grote vraag wie knopen zal doorhakken.

“Dat blijft wat in de mist hangen,” betreurt Vanhoutte, “terwijl het een belangrijke volgende stap is: wie neemt de beslissing? Met wie neemt hij die? Hoe wordt ze gecommuniceerd? Gemotiveerd? Geëvalueerd? Eventueel bijgestuurd? Hopelijk trekt de mist snel op ...”

Gedachtewisseling

The proof of the pudding is in the eating, wil het spreekwoord. Dat geldt ook voor elk synodaal overleg. “Een waarlijk synodaal overleg veronderstelt een open houding”, stelt bisschop Vanhoutte. “Ben ik bereid tot een heuse gedachtewisseling? En dan bedoel ik: heb ik de openheid om mijn denkwijze in vraag te stellen en respectvol te luisteren naar jouw gedachtegang? En wissel ik onderweg dan soms van gedachten?”

Een dergelijk overleg veronderstelt bovendien ruimte voor diversiteit. “In een katholieke traditie die zich zeker tot het Tweede Vaticaans Concilie sterk uniform ontwikkelde, hebben we tot op vandaag toch wat moeite met verscheidenheid”, erkent hij. “Hoewel wij hier niet zozeer wakker liggen van die spanning, die eenheid in verscheidenheid, en eerder uitkijken naar antwoorden over heikele kwesties, was dat toch een wezenlijk thema op de synode.”

Door enkel op die heikele thema's te focussen dreigen velen teleurgesteld te worden, indien ze straks niet uitgeklaard worden, beseft en begrijpt de hulpbisschop voor Vlaams-Brabant en Mechelen. “Met thema's die nu in Rome op tafel liggen, zijn we hier al vijftig jaar bezig. We zullen ons ongeduld, dat ten dele terecht is, moeten verbinden met een zekere mate van geduld. En erover waken dat we niet stilvallen vanuit de frustratie dat sommige kwesties niet meteen gerealiseerd worden.”

“Tegelijk moeten we bereid zijn te luisteren naar kwesties waar anderen van wakker liggen, ook al spelen die niet meteen bij ons. Zo vragen vrouwen (bij wie religieuzen) in Afrika om zich theologisch en pastoraal te kunnen scholen, wat bij ons allang geen issue meer is. Daar is het een terechte en prangende vraag.” ▶

De cartoons zijn van de hand van Joris Snaet, doctor in de kunstwetenschappen. Hij illustreerde onder meer het kinderboek van Sylvia Vanden Heede: *De eik op de heuvel. Over het bedevaartsoord Scherpenheuvel* (Uitgeverij Halewijn). Bij Sterck & De Vreese verscheen van zijn hand, in samenwerking met Katharina Smeyers (kunsthistorica en conservator bij Bijzondere Collecties van KU Leuven), het kijk- en leesboek *Ezelsoren en wolfstanden. De geschiedenis van het boek (800-1500)*.

Oefening baart kunst

Ondertussen mogen ook wij niet stilzitten en kunnen we hier ons synodale Kerk-zijn verfijnen, erkent de bisschop. “We hebben er al enige ervaring in. Dat mag gerust gezegd worden. Maar we zijn er nog niet. Dat dient ook gezegd. Wij ‘missen’ bijvoorbeeld een synodaal spreken over wie we zijn, over ons doopsel, over ons geloof, over het Evangelie. Vroeger was iedereen daarin mee, thuis, op school, in de kerk ... Vandaag is dat allang niet meer zo. Daarom is het juist nodig om over ons geloof in gesprek te gaan. Ons geloofsleven heeft nood aan zuurstof.”

Terug naar de bron

“Hoe versta je het Evangelie? Die vraag werd naar mijn aanvoelen te weinig besproken op de synode”, meent Vanhoutte. “Men gaat ervan uit dat het voor iedereen zonneklaar is en springt meteen naar vragen zoals: hoe gaan we het Evangelie verkondigen? Hoe gaan we getuigen? Hoe willen we missionair zijn? Maar, wat is dat goede nieuws, waarvan wij geloven dat God het door Jezus aan de wereld heeft willen verkondigen? Dat is de fundamentele vraag.”

Aan dat missionaire karakter van de Kerk, dat ook sterk leefde op de synode, hecht Vanhoutte sterk. “We moeten groeien in synodaliteit, net om samen beter te getuigen van die vreugde van het Evangelie, om die te kunnen delen. Willen we jongere generaties aanspreken, dan moeten we goed weten wát we met hen willen delen, wat de kern van de zaak is”, beseft hij. “En dus moeten we terug naar de bron, naar het mysterie van Gods aanwezigheid in de wereld vandaag. Want waarom spreken wij zo weinig over de betekenis van Jezus? Over wat het inhoudt om ‘verloste mensen’ te zijn?” Om te besluiten: “Kortom, het streven naar een synodale Kerk is geen oproep om met onszelf bezig te zijn om onszelf, maar om ons te bekeren tot een nieuwe manier van samen Kerk-zijn in dienst van de wereld.”

DE DEUGD VAN DE ONZEKERHEID

“Synodaliteit betekent dat we meer dan we nu doen *samen* de goede weg zoeken. Naast structurele aanpassingen in de manier waarop de Kerk zich organiseert, vraagt dat in de eerste plaats een persoonlijke bekering”, beklemtoont Jos Moons. “Samen zoeken vraagt openheid en luisterbereidheid. In wat de ander zegt, kun je goede ideeën op het spoor komen. Maar dan moet je soms wel je eigen ideeën loslaten. In die zin is enige onzekerheid een deugd.”

De 44-jarige Nederlandse jezuïet is goed geplaatst om het over synodaliteit te hebben. Hij werkt momenteel aan de KU Leuven als onderzoeker synodaliteit en gastdocent en is daarnaast pastor in de Universitaire Parochie. Bij uitgeverij Halewijn verscheen van zijn hand het boek *Op weg naar een luisterende Kerk* over de geschiedenis en actualiteit van synodaliteit.

“Als je de term nog breder trekt, kom je uit bij de theologie van Paulus, waarin het draait om het delen van talenten”, vervolgt Jos. “Zo groeit de Kerk zoals Paulus die beschreef in zijn eerste brief aan de christenen van Korinthe: ‘Er zijn verschillende gaven, maar er is één Geest; er zijn verschillende dienende taken, maar er is één Heer; er zijn verschillende uitingen van bijzondere kracht, maar het is één God die ze allemaal en bij iedereen teweegbrengt. (...) Een lichaam is een eenheid die uit vele delen bestaat; ondanks hun veelheid vormen al die delen samen één lichaam. Zo is het ook met het lichaam van Christus. Wij zijn allen gedoopt in één Geest en zijn daardoor één lichaam geworden. (...) Welnu, u bent het lichaam van Christus en ieder van u maakt daar deel van uit’ (1 Kor 12).”

Onderscheiding

“Synodaliteit begint dus met ontvankelijk luisteren. Vervolgens moet je innerlijk ‘(af)wegen’ wat er klinkt, wat binnen de ignatiaanse traditie ‘onderscheiding der geesten’ wordt genoemd”, legt de jezuïet uit. Om meteen te vervolgen: “De aanpak van de jezuïeten is niet de enig zalmakende. De dominicanen bijvoorbeeld wegen af in discussies en gesprek, om zo tot de waarheid te komen, overeenkomstig het motto van hun orde, ‘veritas’ of waarheid.” Het doet de jezuïet besluiten: “Er zijn meerdere manieren om samen de goede weg te zoeken.”

De akker voorbereiden

In juli verscheen het nieuwe *instrumentum laboris* of werkdokument voor de synode van oktober 2024. “Dat document stelt gerust wat betreft het proces”, meent Jos. “Anders dan het vorige werkdokument, dat vooral vragen stelde, bevat dit reeds een tekst. Toen was het goed dat er vragen waren, nu is het van belang dat we met iets concreets eindigen. De synode zelf zal verder aan de tekst schaven. Ik ben ook gerustgesteld omdat de tekst een aantal duidelijke voorstellen bevat, met name in verband met de taak van vrouwen in de Kerk.”

Het voorliggende document kiest voor brede, fundamentele veranderingen, maar houdt hete hangijzers zoals vrouwenwijding, lgbti+’ers en gehuwde priesters buiten de synode. Een verstandige zet, in de ogen van Jos. “Door vrouwen mee te laten preken, door hen te benoemen in kerkelijke rechtbanken, door hen te laten doceren in seminaries enzovoort, groeit hopelijk een brede ervaring dat het de Kerk verrijkt. Zo wordt de akker voorbereid en het zaadje geplant voor wat dan later ‘evident’ zal blijken: de wijding van vrouwen.”

Dat vraagt geduld, beseft Jos terdege. “En dat is delicaat, want het kan een zoethoudertje zijn. Je mag maar geduld vragen als er ondertussen wél al dingen gebeuren. Dus, hup, aan de slag met de suggesties die gegeven worden. ‘Mensen laten wennen’ en ‘de deugd van de onzekerheid cultiveren’ zijn immers ook uitdagingen voor een synodale Kerk,” klinkt het hoopvol. (Marc Philips)

JULIE DACHTER TOCH NIET
DAT WIJ DE AFWAS ZOUDE'S DOEN?

SYNODE IN HET KLEIN

Ronde tafels. Met vijf deelnemers aan elke tafel. Het deed denken aan de ronde tafels in het Vaticaan in oktober 2023 tijdens de eerste synode over synodaliteit. Wel 'maar' drie tafels. Met op elke tafel een andere vraag ter overweging. We zaten op 23 april dan ook niet in het Vaticaan, maar in Hof Zevenbergen in Ranst. Aan tafel geen bisschoppen, priesters of gemandateerde leken, maar pastorale werk(st)ers van de Diocesane Commissie PWW, om volgens een doorschuifstelsel van gedachten te wisselen over hun bijdrage aan het overgangsproces van een hiërarchisch naar een synodaal gestructureerde en luisterende Kerk.

Tafel 1: Hoe ervaar jij de eigenheid van de pastoraal werker?

Tijdens het uitwisselingsproces aan de eerste tafel klonken heel wat eigenschappen. Pastoraal werkenden zijn in diverse omstandigheden vanuit de diepte van zichzelf en naar het voorbeeld van Jezus luisterend onderweg met en aanwezig bij en tussen mensen. "Zonder onze uren te tellen, in een houding van wederkerigheid, soms een stukje vooroplopend, planten we zaadjes van leven, waarvan sommige mogelijk niet zullen ontkiemen, maar we koesteren de hoop die in ons leeft." Daarbij bevragen ze zichzelf voortdurend: "Wat zou Jezus in deze situatie hebben gedaan?" Authentiek zijn is essentieel. "Enkel zo krijgen we een zekere vorm van 'gezag'

bij mensen: ze vertrouwen zich aan ons toe. Met dat vertrouwen zullen we steeds behoedzaam omgaan." In samenwerkingsverband is de pastoraal werker ondersteunend en bevestigend, zo klonk het. "We creëren ruimte waardoor nieuwe ideeën kunnen ontstaan en vorm krijgen. We ontwaren de creativiteit en de eigen talenten bij anderen en durven verantwoordelijkheid te delegeren, waardoor mensen kunnen groeien." Wanneer ze te maken krijgen met situaties van onrecht, kijken ze niet de andere kant op. "We kunnen allicht niet anders dan uiting geven aan 'de heilige woede' die in ons oprijst."

› De uitwisseling aan ronde tafels tijdens de eerste synode over synodaliteit in het Vaticaan in oktober 2023 in gemengd gezelschap – bisschoppen, priesters, religieuzen, leken, mannen én vrouwen – werd fel gesmaakt.

Tafel 2: Waar zien we uitdagingen?

Hoewel de lokale gemeenschappen opmerkelijk kleiner worden, ervaren pastorale werkers toch vreugde omdat ze leven gevend aanwezig mogen zijn onder mensen. "We krijgen zoveel dankbaarheid van mensen, soms uit onverwachte hoek. Daardoor voelen we dat we zinvol bezig zijn." Wat hun ook goesting geeft in hun werk, is "de vrijheid die we hebben om initiatieven te nemen, de vrijheid ook om nieuwe wegen uit te proberen". Tegelijk voelen ze zich ook uitgedaagd. "Vanuit het besef dat we drager zijn van een Blijde Boodschap, verstopt in een verouderde verpakking, zoeken we naar nieuwe wegen, dwars door structuren heen."

Tafel 3: Hoe geven we gestalte aan hoop?

"De realiteit en de structuren zijn niet altijd bemoedigend, waardoor we soms zelf met moeite overeind blijven", klonk het. "Maar als we geloven in wat we doen en het goede blijven doen, blijven we hoop uitstralen. Dat veronderstelt dat we als mens niet 'vastroesten', maar ons steeds opnieuw in vraag stellen en ons blijven vormen. Zo kunnen we voorkomen dat we zelfgenoegzaam worden." Om te besluiten: "Boven alles blijft de boodschap van het Evangelie actueel en hoopgevend, al moeten we dringend op zoek naar nieuwe manieren om haar te brengen." (Griet Van Coillie)

© Joris Snaet

JONGEREN ZIJN DE MOTOR VAN SYNODALITEIT

“Jongeren zijn de motor van synodaliteit”, benadrukt Sofi Van Ussel, directeur van Kamino, het vroegere IJD Jongerenpastoraal (meer daarover op blz. 20-21). Dat ‘synodaliteit’ geen hippe jongerentaal is, beseft ze terdege. Dat weerhoudt haar er evenwel niet van om volop te oefenen in synodaliteit met jongeren. “Jongerenpastoraalgevijs zoeken we in al wat we doen een taal om ‘gelovig zijn’ bespreekbaar te maken bij jongeren, gelovig of nog zoekend.” Ze vervolgt: “Voor ons bestaat synodaliteit erin de ruimte te scheppen om in dialoog te gaan met anderen, wereldwijd, over de toekomst van de Kerk.”

Digitale pastoraal

Kamino voelt zich sterk bemoedigd door de open en dialogale sfeer in Rome en het samen groeien in synodaliteit. “Die positieve ervaring nemen we mee naar Vlaanderen. Daarnaast willen we ons vanuit jongerenpastoraal nog uitdrukkelijker oefenen in geestelijke onderscheiding en daarin het voorbeeld geven, in het volle besef dat dit nog een zoeken is”, aldus de directeur, die wil blijven vechten om jongeren een permanente stem te geven in de Kerk. “Tegelijk willen we radicaal de kaart van een digitale pastoraal trekken. Want op dat vlak niets aanbieden aan jongeren is schuldig verzuim. Jongeren zijn zó zoekend vandaag. Daarom moeten we als jongerenpastoraal aanwezig zijn op de digitale snelweg, weliswaar gelinkt aan dragende gemeenschappen, met momenten van ontmoeting. Het is een hybride verhaal.”

Het synodale proces geeft jongeren hoop, ervaart Sofi keer op keer. “In mei nodigde het Dicasterie voor Leken, Gezin en Leven jongeren van over de hele wereld uit om van gedachten te wisselen over de toekomst van

© Kamino

› *De Lissabongeneratie is er een met een gouden randje.*

jongerenpastoraal. Uit meer dan honderd landen zakten jongeren naar Rome af. Er werd ruimte gemaakt voor anderen, er werd geluisterd. We zijn op weg, maar we zijn er nog niet. We moeten nog stevig oefenen.”

Een gouden randje

“Ik ben ervan overtuigd dat we honderd procent moeten investeren in synodaal leiderschap bij jongeren. Jongerenparticipatie in de beleidsorganen van de Kerk is absoluut noodzakelijk”, bepleit Sofi. “Synodaal leiderschap wil zeggen dat je in de geest luistert naar iedereen, maar tegelijkertijd is het uiteindelijk aan het leiderschap om finaal een beslissing te nemen en knopen door te hakken. Dat veronderstelt een reflectie op hoe we best omgaan met die verantwoordelijkheid.”

“Hedendaagse jongeren zijn fundamenteel geworteld in de wereldkerk”, ervaart de directeur van Kamino. “Er groeit als het ware een natuurlijke dialoog tussen jongeren van verschillende culturen. Op de Wereldjongerendagen in Lissabon ervoer ik hoe culturele verschillen worden overstegen alsof het niets is. Het deed zo’n deugd te zien hoe vanzelfsprekend zij bruggen bouwden. De Lissabongeneratie is er een met een gouden randje, namelijk met een open blik om die eenheid in verscheidenheid te zien. Dat is het leidmotief van de jongerengeneratie. Ze zien wel degelijk hoe Kerk-zijn op verschillende manieren wordt ingevuld door leeftijdsgenoten, maar ze overstijgen dat in hun visie dat ze allen een zijn in hun christen-zijn. Dat is wat hen verbindt. Dat maakt van hen *one happy family*. Dat is meteen de spiegel die ze oudere generaties voorhouden.”

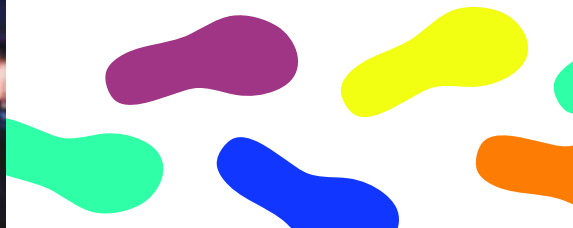
› *Ook de jongeren van morgen zijn al onderweg met Kamino.*

© Kamino – Jan Aelberts

Eén in Liefde

Sofi schaaft zich dan ook ten volle achter zuster Nathalie Becquart, secretaris van de bisschoppensynode. “Zij stelt nadrukkelijk dat synodaliteit begint bij jongeren. De Kerk zal synodaal mét jongeren zijn of ze zal niet zijn, net omdat er van deze generatie jongeren een natuurlijke flair uitgaat om die diversiteit als kracht te omarmen en te zoeken naar wat verbindt: ze zijn één in Liefde.” (Ilse Van Halst)

DPR, KANSEN TOT BREED GEDRAGEN OVERLEG

Van bij zijn aantreden als bisschop van Antwerpen koos Johan Bonny ervoor om mensen uit zijn bisdom kansen te geven tot een breed gedragen overleg, onder meer via de oprichting van een diocesaan pastorale raad (DPR), net als zijn voorganger emeritus bisschop Paul Van den Berghe trouwens. Een DPR is een overlegorgaan van leken dat een bisschop kan oprichten in zijn bisdom om hem te adviseren, maar waartoe hij niet verplicht is. In de DPR in ons bisdom zetelen personen van diverse achtergrond, competenties en ervaringen niet namens een vereniging of instelling. Ze kunnen er hun persoonlijke inzichten ter sprake brengen. In juni legde de DPR haar mandaat (2018-2024) neer. Nu het nieuwe werkjaar van start gaat, is het aan bisschop Bonny om een nieuw mandaat uit te schrijven en een nieuwe raad met bureau samen te stellen.

“In een synodale cultuur is het problematisch om geen feedback te geven wanneer je mensen inspraak geeft of raadpleegt. Dan dreigen ze ontmoedigd of ontgoocheld achter te blijven.”

“Het bureau van de DPR kiest zelf thema's waarover we willen samenzitten en de bisschop willen adviseren”, duidt zuster Liliane Eeckhout (80), gasthuiszuster van Lier in de gemeenschap De Brug en lid van het bureau. “Een gastspreker licht het thema met kennis van zaken toe, waarna we van gedachten wisselen in gespreksgroepen. Elkeen kan zijn ervaringen binnenbrengen. Dat is boeiend.”

PIONIERS

“Religieuzen zijn misschien wel pioniers inzake synodaliteit”, oppert zuster Liliane Eeckhout (80), gasthuiszuster uit de Brug in Lier, tijdens het gesprek over de synodale cultuur in wording. “De kapittels die religieuze congregaties sinds het Tweede Vaticaans Concilie om de vier jaar inrichten zijn een vorm van synodaal overleg”, verduidelijkt ze. “Een kapittel ervaar ik als een synode in het klein. Het wordt gedurende een jaar voorbereid in werkgroepen. We gaan na wat achter ons ligt, waarmee we vandaag bezig zijn en hoe we best kunnen antwoorden op de uitdagingen die op ons afkomen. Tegelijk speelt ook de lokale verantwoordelijkheid. Want ook al is de rode draad dezelfde, daarom wordt die niet in elke gemeenschap op dezelfde manier uitgerold.” Ze besluit: “In de Kerk heb je de Traditie en de traditie. Het gevaar bestaat dat kleine t's als een grote T worden gehanteerd. De grote T is de essentie, de kleine t's zijn de vormen. Zodra je een kleine t vereeuwigd naar een grote, ben je verkeerd bezig. Want die vormen, zeker in het religieuze leven als het onze, dat voortdurend inspeelt op de noden van de tijd, kunnen niet anders dan evolueren doorheen de tijd.” (IVH)

Aanleunen bij het beleid

Christa Damen (61) uit Retie, stafmedewerker katholieke identiteit bij Katholiek Onderwijs Vlaanderen en tevens lid van het bureau van de DPR, vervolgt: “Bij de keuze van thema's leunen we bewust aan bij wat er beleidsmatig uitgerold wordt. Zo lieten we ons bijvoorbeeld leiden door de visietekst van onze bisschop en door encyclieken en brieven van onze paus.” De besluiten van die gespreksgroepen worden binnengebracht in het plenum, van waaruit dan adviezen worden geformuleerd aan de bisschopsraad.

Voor- en nadelen

Die werkwijze heeft voor- en nadelen, beseffen ze. “In een ideale wereld zouden de bisschop of de bisschopsraad vragende partij zijn voor een advies over een thema dat ze dan ook zelf aanreiken”, aldus Christa. “Tegelijk woont

onze bisschop steevast elke bijeenkomst van de DPR bij, en hopen we bijgevolg dat hij sowieso onze adviezen meeneemt. Of die vervolgens systematisch aan bod komen op de bisschopsraad is een andere zaak.”

Pijnpunt

Voor Jonathan Lambaerts (38) uit Geel, werkzaam bij KU Leuven en als docent verbonden aan Thomas More, is dat een pijnpunt. “Op onze adviezen aan de bisschopsraad kregen we nooit een terugkoppeling: werden ze meegenomen? Volledig of gedeeltelijk? Waarom of waarom niet? Schoten ze tekort? Zo ja, waarin? In een synodale cultuur is het problematisch om geen feedback te geven wanneer je mensen inspraak geeft of raadpleegt. Dan dreigen ze ontmoedigd of ontgoocheld achter te blijven. Het ondergraaft bovendien de legitimiteit van een overlegorgaan”, aldus Jonathan. ▶

© Christa Damen

“Persoonlijk mis ik die terugkoppeling, omdat je je net engageert om een steen te verleggen en omdat je je in de huidige groei naar een cultuur van synodaliteit ook echt erkend wil weten in de samengedragen verantwoordelijkheid.” Hij steekt ook de hand in eigen boezem en betreurt dat de raad zelf in haar laatste termijn minder adviserend optrad. “Zeker na ons stevig beraad over seksueel misbruik in de Kerk, hadden we waardevol advies kunnen geven. Dat is een gemiste kans.”

Bisschop en mensen in overleg

Daartegenover staat dat heel wat leden maar wat blij zijn met de bereikbaarheid van de bisschop in de raad, weet Christa. “Dankzij de DPR hebben ze hem beter leren kennen. Op het einde van elke zitting geeft hij steevast zijn visie op het thema dat aan bod kwam. Bovendien kunnen ze hem in de wandelgangen aanspreken. En ook omgekeerd is het betekenisvol voor de bisschop om op regelmatige basis personen uit verschillende sectoren uit zijn bisdom te ontmoeten. Bisschop en mensen samenbrengen in overleg, dat is een sterk punt van de DPR.” (IVH)

DE KRACHT LIGT IN DE CONCRETE AANPAK

Begin dit jaar werd Volodymyr Hreshchuk uit Oekraïne in Antwerpen tot diaken gewijd, in afwachting van zijn priesterwijding eind oktober. De Oekraïense Grieks-katholieke Kerk van Antwerpen, waartoe hij behoort, valt onder de eparchie (n.v.d.r. een bisdom in de Oosterse Kerken) van de heilige Volodymyr de Grote in Parijs. Hoe beleeft en beoefent zij synodaliteit?

Een heuse dynamiek

De eparchie van Parijs organiseerde reeds twaalf synodale sessies over verschillende thema's, waarvan Volodymyr er drie bijwoonde. “Priesters, pastoraal werk(st)ers, catechisten, gelovigen ... We worden allen gehoord, delen visies en inzichten, samen groeien we”, klinkt het enthousiast. “Eens terug thuis getuigt elk over wat hij beleefde, wat hij meedraagt, welke wegen je als parochie kunt inslaan ... Het brengt een heuse dynamiek teweeg. Het steekt mensen een hart onder de riem. Ze beseffen: hier en daar zijn we lang niet slecht bezig, zus en zo kunnen we het misschien wat anders aanpakken ...”

Volodymyr vervolgt: “De kracht van het synodale proces dat onze paus opstartte, ligt niet in de vele documenten die erover verschijnen, maar in de concrete aanpak: zowel kerkbetrokken mensen als wie verder van het kerkelijke leven staan tools aanbieden waarmee ze aan de slag kunnen om samen op weg te gaan. Alles draait rond die medeverantwoordelijkheid.”

Een ander perspectief

Als buitenlander bekijkt Volodymyr het proces vanuit een ander perspectief dan de Vlaamse gelovige. “In Oekraïne spelen ethische kwesties minder. De celibaatsvraag is evenmin aan de orde, omdat priesters in onze Kerk mogen huwen”, vergelijkt hij. Ook de context speelt mee in de kijk op synodaliteit, verwijst hij naar de oorlog die vandaag de agenda in zijn geboorteland bepaalt. “Daardoor worden bij ons andere vragen gesteld: hoe de pijn van het lijden helen? Hoe omgaan met wie dierbaren verloren, met weeskinderen? Hoe parochies helpen bij de opvang van vluchtelingen ...”

LUISTEREN MET EEN OPEN HART EN VRIJMOEDIG SPREKEN

“Onze pastoraal is in mijn ogen dan weer eigentijds georganiseerd. Ze wordt meer gedragen door gelovigen zelf, door de gemeenschap. We werken minder met teams en ploegen, slechts met enkele verantwoordelijken. Als geloofsgemeenschap in Antwerpen heeft de Grieks-katholieke Oekraïense Kerk geen vaste stek. Vandaag mogen we te gast zijn in de Sint-Michielskerk, morgen mogelijk elders ... Waar we ook te gast zijn, de focus ligt op het gemeenschap vormen. Dat is de kern.”

“Amandus Internationaal is een mooie vorm van een synodaal proces. We komen samen met priesters uit verschillende landen, en priesters uit Antwerpen, priesters met verschillende visies. We overleggen en we vinden elkaar. Dat is verrijkend.”

In de Vlaamse Kerk onderkent Volodymyr een sterke werking op diocesaan vlak en op het niveau van de pastorale eenheid, maar minder tussen pastorale eenheden onderling. “De groei naar een synodale cultuur kan de medeverantwoordelijkheid tussen parochies en pastorale eenheden onderling doen groeien”, meent hij. “Dat is precies de insteek van het synodale proces: de communio en de participatie bevorderen, in de geest, om de missie van de Kerk te vernieuwen.” Zo ziet hij veel toekomst in Amandus Internationaal. “Het is een mooie vorm van een synodaal proces”, ervaart hij. “We komen samen met priesters uit verschillende landen, en priesters uit Antwerpen, priesters met verschillende visies. We overleggen en we vinden elkaar. Dat is verrijkend.” (Ilse Van Halst)

Het synodale proces spoort ons aan om naar elkaar te luisteren. Om Gods Geest aan het werk te laten. Om de ander de ruimte te geven om te spreken. Vaak klonk dat zeker leken een stem dienen te krijgen. Minder klerikalisme, meer plaats voor vrouwen in de Kerk, een stem geven aan wie nooit een stem krijgen, zoals jongeren, armen, lgtbi+’ers.

Verantwoordelijkheid

Uiteraard dient er geluisterd te worden naar iedereen. Alleen dán kan de Heilige Geest waarachtig zijn werk doen. Dat houdt inderdaad in dat leken de ruimte moeten krijgen. Het betekent echter ook dat leken zelf de verantwoordelijkheid moeten opnemen om te spreken. Toch vinden de meeste gelovigen het niet zo vanzelfsprekend om zelf het woord te nemen. Zeker de ouderen onder ons hebben het niet altijd geleerd. Vandaag gebeurt dat meer en meer, en al doende ervaren we soms dat er nog een lange weg te gaan is. Toch is het niets nieuws. Reeds in de concilietekst *Lumen Gentium* van het Tweede Vaticaans Concilie klonk duidelijk dat leken meer stem moesten krijgen. De tekst stelt dat leken delen in de priesterlijke, de profetische en de koninklijke functie van Jezus. Met andere woorden, leken moeten niet het woord krijgen, ze moeten het woord nemen! Een hele verantwoordelijkheid!

Nog voor er sprake was van *Lumen Gentium*, had Yves Congar (1904-1995) een belangrijke theoloog in die conciliaire tijd, het over de *Tria Munera Christi*: iedere gedoopte deelt mee in genoemde drie functies van Christus. Toen Congar voor het eerst hierover schreef, in 1953, werd die idee weggezet als ‘modernistisch gevaar’. Maar tijden veranderen. De stem van de gewone gelovigen werd steeds belangrijker gevonden en uiteindelijk lag het denken van Congar mede aan de basis van *Lumen Gentium*.

Begrijpelijk wordt er nog steeds een onderscheid gemaakt tussen leken en gewijde ambtsdragers, zeker wanneer het gaat over het priesterschap. Hebben we het over de profetische functie, dan wordt dat verschil al wat kleiner: we gaan ervanuit dat de Heilige Geest in iedere gedoopte aanwezig is, en dat bijgevolg iedere leek, geïnspireerd door de Heilige Geest, mag spreken.

Komaf maken met het klerikalisme

De voortzetting van de synode vraagt om te luisteren én om te spreken. Gewijde ambtsdragers en leken vullen elkaar aan. Paus Franciscus herhaalt geregeld dat hij komaf wil maken met het soms klerikale gedrag van kardinalen, bisschoppen en priesters, maar ook leken bezondigen zich soms aan zulk een gedrag. Ze willen graag hun autoriteit laten gelden of hun eigen visie doordrukken. Andere leken spreken dan weer liever niet. Soms voelen ze zich te min, terwijl iedereen de moeite waard is om beluisterd te worden. Soms laten ze belangrijke beslissingen liever over aan de pastoor: ‘Die moet het maar zeggen’. Hopelijk is het ingezette synodale proces een blijvende leerschool voor elke gelovige om te leren luisteren en spreken. Luisteren met een open hart en vrijmoedig spreken: dan kan Gods Geest werkzaam zijn. (Saskia van den Kieboom)

SYNODALITEIT

EEN OERBIJBELS BEGRIP

© Ilse Van Halst

Paus Franciscus heeft het begrip 'synodaliteit' terug op de agenda gezet. Het begrip is niet nieuw, de wortels ervan zijn juist erg oud en heel Bijbels. In deze bijdrage ga ik in op zes Bijbelse iconen van 'synodaliteit'. Ik sluit af met een verwijzing naar een Bijbelse passage die beschrijft hoe een 'synodaal proces' verlopen kan.

Jean Bastiaens, teamlid van de Diocesane Werkgroep Bijbel

❶ Abraham: de oervader van het 'op-weg-gaan'

Het begrip 'synodaliteit' komt uit het Grieks. Daar betekent *sun-hodeuô* 'samen op weg gaan' of 'samen op reis gaan'. Het concrete verhaal van God die voor zich een verbonds-volk wil vormen, begint met Abra(ha)m. Hij wordt geroepen om weg te trekken uit zijn land, om zijn vader en voorvaderlijke (religieuze) gewoonten achter te laten.

Abraham verkent het land dat beloofd wordt aan zijn nazaten, en de plaatsen waar hij iets ervaren heeft, krijgen een naam als gedenkteken (*Yad-Vashem*). Aan het begin van zijn tocht en op het einde, bij het dramatische gebeuren met Isaak op de berg Moria, klinken dezelfde woorden: *lèch-lecha*. "Trek weg uit jezelf/voor jezelf uit" (Genesis 12, 1 en 22, 2). De moeilijk te vertalen Hebreeuwse woordcombinatie *lèch-lecha* of

laat in elk geval verstaan dat het op-weg-gaan iets zal vergen van Abraham: telkens weer loslaten.

❷ Jakob, de zwervende Arameeër

De aartsvader Jakob wordt in de geloofsbelijdenis van Deuteronomium 26, 5-10 een 'zwervende Arameeër' genoemd. Jakob zwerft inderdaad veel rond, op de vlucht voor zijn broer Esau, die hij bedrogen heeft. Hij zal lang in ballingschap moeten leven, maar keert terug met twee vrouwen: Lea en Rachel. Bij het verlaten van het land en het terugkeren krijgt Jakob telkens een soort droom: de ene keer ziet hij engelen een ladder bestijgen en weer afdalen, de andere keer is hij verwikkeld in een strijd met een engel, die hij overwint. Voer voor psychologen! Jakob, de gepassioneerde, heeft geen gemakkelijk leven, maar de belofte aan Abraham van een groot nageslacht begint bij hem vorm te krijgen. Op zijn oude dag is hij nog verplicht te emigreren naar Egypte, waar hij zijn 'veelgeliefde zoon' Jozef opnieuw in de armen mag sluiten.

❸ Israëls zwerftocht door de woestijn

Bij zijn gevecht met de engel ontvangt Jakob een nieuwe naam: Israël, dat wil (waarschijnlijk) zeggen 'God [El] strijdt'. Jakob strijdt met God zelf, maar blijft in leven. Ook de nakomelingen van Jakob — Israël dus — moeten veel strijd leveren om het land van belofte te kunnen binnengaan. Na een

lang leven als vreemdelingen in Egypte, aan de onderkant van de samenleving, vatten ze onder leiding van Mozes — de man met de Egyptische naam — de moed om zich te onttrekken aan een leven als 'slaven'.

Dán begint het pas echt: hoe leven als vrije mensen? Hoe geef je vorm aan een nieuwe, utopische samenleving? De Bijbel maakt er een rond getal van: veertig jaar zwerft het volk door de woestijn, een harde leertijd, met onvergetelijke momenten. Uiteindelijk zullen ze met 'de ark van het verbond' vlak bij Jericho de Jordaan oversteken. Dan is het tijd om Pesach te vieren, het feest van de herwonnen vrijheid (Jozua 5, 10). Dat feest moet jaarlijks gevierd worden, in de lente, want vrijheid is nooit voorgoed verworven.

❹ De terugtocht uit ballingschap

Hoe overleef je als volk tegenslag na tegenslag? Hoe ga je om met machten groter en sterker dan jezelf? Wat is het geheim van dit volkje Israël, nazaten van een kreupel aartsvader, dat het na elke tegenslag weer rechtop staat? Het is duidelijk dat het Bijbelse Israël niet op eigen kracht elke moeilijkheid weet te overwinnen. "U bent door de HEER uitgekozen en uit de smeltoven van Egypte weggehaald om hem als zijn eigen volk toe te behoren" (Deuteronomium 4, 20). De kracht van Israël ligt bij Góð, niet een

eigen nationalistische god, maar de Schepper van 'de hemelen en het aardland' (Naardense Bijbel, Genesis 1, 1). Na de Assyriërs zijn het de nieuw-Babyloniërs die Israël belagen. Het gaat er hard aan toe. De heilige tempel, het kloppende hart van het verbondsvolk, gaat aan diggelen. De heilige stad Jeruzalem krijgt een vernietigend 'bombardement' te verduren. De elite gaat in ballingschap, de ogen van koning Sedekia worden uitgestoken en als blinde trekt hij het land Babylon binnen.

Maar de geschiedenis is onverbiddelijk: grote rijken komen en gaan. Na de harde tijd onder de Babyloniërs keert er een periode van 'glasnost' aan onder de nieuwe machthebbers in de regio, de Perzen. Een anonieme profeet begeleidt de ballingen op hun betwijfelde terugkeer naar het land van belofte. Die profeet is geen koning. Hij wordt aangesproken als 'dienaar' die 'het geknakte riet' niet zal breken en 'de kwijnende vlam' niet zal doven (Jesaja 42, 3). Maar er is hevige weerstand, waardoor de dienaar zelf als een riet gebroken wordt (Jesaja 53, 1-11a). Maar juist die zelfgave van de dienaar zal een doorbraak forceren, zodat het Troostboek van Jesaja (40-55) eindigen kan met de hoopvolle woorden: "Vol vreugde zullen jullie uittrekken, en in vrede zul je huiswaarts keren" (Jesaja 55, 12). Ja, ze trekken weg, met een lied over Abraham op de lippen: *lèch-lecha*.

⑤ Jezus, een zwervende Arameeër

Na de terugkeer uit Babylon breekt een uiterst belangrijk tijdvak aan voor het volk Israël. We noemen het de periode van de Tweede Tempel, die loopt van de vijfde eeuw vóór Christus tot de eerste eeuw ná Christus. In die periode komt het verlangen naar een 'messias'

tot ontwikkeling. Tijdens de Romeinse overheersing zullen er verschillende messiassen opstaan. Een van hen wordt door het volk op handen gedragen, Jezus, hoewel die zelf niet graag messias genoemd werd. Zijn eigenlijke Hebreeuwse naam is *Jehoshua*: 'JHWH redt', "want hij zal zijn volk redden uit hun zonden" (Matteüs 1, 21). Bijna rusteloos trekt hij rond in Galilea, waar hij zich manifesteert als profeet. Met zijn volgelingen zal hij de bedevaart naar Jeruzalem aanvaarden, om daar Pesach te vieren: het feest van de vrijheid. In navolging van Isaak en van de dienaar uit het Troostboek zal Jezus zijn leven vrijwillig geven, opdat voor Israël het beloofde herstel werkelijkheid wordt.

Dat 'herstel' krijgt evenwel een heel andere vorm dan verwacht werd: in Jezus komt een "nieuw volk dat nog geboren moet worden" (Psalm 22, 32) werkelijk tot leven. Dat volk doet de belofte aan Abraham gestand: in Israël – en net zoals de dienaar belichaamt Jezus Israël – zullen alle volken van de aarde zich gezegend noemen (Genesis 12, 3 en 22, 18). Jezus' reis naar Jeruzalem wordt daar, door de dood heen, een heenreis naar zijn Vader.

⑥ Ecclesia als mensen van De Weg

Met Jezus breekt voor Israël een nieuw tijdperk aan. In het leven van Jezus lichten de Schriften op een onverwachte manier op, en tot hun verrassing lezen de leerlingen hun heilige boeken nu met andere ogen. Jezus wordt 'de deur' naar de Schriften, zijn leven is een heldere lamp die heel de geschiedenis van Israël in een nieuw en toch vertrouwd daglicht plaatst. Het 'nieuwe volk dat geboren wordt' bestaat allereerst en principieel uit Joden. Maar geheel in overeenstemming met de Schrift zelf komen talrijke

niet-Joden op dit heldere licht af en "stromen zij samen op de heilige Sionsberg" (Jesaja 2, 1-5).

Het volk van het verbond wordt in de Griekse vertaling (LXX) van de Tora *ekklèsia*, genoemd, in het Latijn: *ecclesia* ('Kerk') – zie bijvoorbeeld LXX Deuteronomium 4, 10; 9, 10; 18, 16 enzovoort. Die *ecclesia* is een volk van 'geroepen', van 'uitverkorenen'. De Griekstalige leerlingen van Jezus nemen de term over. In de gemeenschap rond Jezus wordt het verbond van het volk met God (Tora) bekrachtigd en krijgt het een nieuwe dynamiek. Net zoals Jezus zullen de mensen van dit verbondsvolk (*ecclesia*) hun huizen verlaten (*lèch-lecha*) en op weg gaan om aan alle mensen de komst van Gods koninkrijk (Jesaja 52, 7) te melden. Dat volk wordt door Lucas in het boek Handelingen aangeduid als 'mensen van de Weg' (Handelingen 9, 2; 18, 25; 19, 9).

Handelingen 15: een 'synodaal proces'

Wat ik hierboven schreef, gaat algemeen over de rode draad van het 'op-weg-gaan' in de Bijbel. Maar er is ook een passage die kan helpen om te begrijpen wat een 'synodaal proces' kan inhouden. In het boek Handelingen wordt beschreven hoe Paulus en Barnabas naar Jeruzalem gaan om een brandende kwestie aan Jakobus, de broeder des Heren, aan de apostelen en aan de oudsten voor te leggen: onder welke voorwaarden kunnen niet-Joden aansluiting vinden bij de *ecclesia* (die toen nog nauw in verbinding stond met de synagoge)? Het is aanbevelenswaardig om in een samenkomen van een pastorale eenheid dat fragment (Handelingen 15, 1-35) eens nauwkeurig te doorlopen en de stappen te noteren die leiden naar een nieuw besluit, gedragen door gemeenschappelijk gebed en door het luisteren naar de bewegingen van de Geest. Succes!

*Pelgrims van hoop. Dat wordt **het thema van het Jubeljaar 2025** dat paus Franciscus op 9 mei, feest van Hemelvaart, afkondigde met de bul 'Spes non confundit' (Rom 5,5) of 'De hoop stelt niet teleur'. Ook ons bisdom wil meesurfen op dat thema.*

Het leven als gelovige is immers een pelgrimstocht, bezield door de evangelische hoop. Na enkele jaren waarin zowel de samenleving als de Kerk het zwaar te verduren kregen, zal een straaltje hoop deugd doen.

Ilse Van Halst

Op 24 december, kerstavond, zal de paus het Heilig jaar lanceren met de opening van de Heilige Deur van de Sint-Pietersbasiliek. Hij vraagt dat op 29 december wereldwijd in elke kathedraal een mis wordt opgedragen om het jaar lokaal te openen. In ons bisdom zal bisschop Bonny op die dag voorgaan in een plechtige viering in de Onze-Lieve-Vrouwekathedraal. De adventsperiode, een tijd van hoopvol uitkijken naar licht en nieuw leven, zal ook al in het teken van het Jubeljaar staan. Op 28 december eindigt het Jubeljaar wereldwijd in de lokale kerken. Op het hoogfeest van Driekoningen, 6 januari, vindt de plechtige slotviering in Rome plaats.

Bisschop Johan Bonny en zijn beleidsteam besloten om geen diocesane Romebedevaart te organiseren, omdat dat een erg dure trip zou worden. Ze opteren ervoor om gedurende het jaar tal van momenten uit te werken om samen hoopvol te vieren. Met als hoopvol slotakkoord de plechtige inwijding van de Onze-Lieve-Vrouw-op-'t-Zandkerk aan de Nederrij in Herentals.

Onderweg wordt gedacht aan het uittekenen van een catechetisch traject voor volwassenen naar een ritueel moment met catechumenolie als hernieuwing van het vormsel. Bisschop Bonny zal gedurende het jaar een

aantal plekken van hoop bezoeken. Er komt ook een brochure met teksten over hoop.

Lokaal hoop zaaien

Lokaal worden ook tal van hoopvolle pistes uitgewerkt. Het vicariaat Kempen wil een inspirerend en getuigend theaterprogramma over hoop uitwerken, waarmee de pastorale eenheden aan de slag kunnen. De pastorale eenheid Heilige Apostelen pelgrimeert naar hoopvolle plaatsen. Op 26 oktober organiseert de Diocesane Werkgroep Bijbel in samenwerking met de Vlaamse Bijbelstichting een Bijbelse studiedag 'Pelgrimeren met de Psalmen: het Heilig Jaar in Bijbels perspectief' (info bij david.godecharle@bisdomantwerpen.be). In voorbereiding op het jubeljaar verkennen ze het thema 'de weg' en de pedagogie van het 'op weg zijn' in de Bijbel. De werkgroep Pastoraal op School reist terug rond met het Licht van

Bethlehem. Ook Kamino trekt de kaart van hoop in zijn jongerenpastorale werking. En in de aanloop naar het Jubeljaar diept het liturgische congres in Blankenberge op 18 en 19 november 2024 het thema 'pelgrims van hoop' uit, zowel vanuit een Bijbelse als vanuit een theologische invalshoek. Info en inschrijven via de Interdiocesane Commissie voor Liturgie op www.kerknet.be.

Rennen voor hoop

Enkele sportievelingen onder ons trokken de loopschoenen aan en begonnen alvast te trainen om op 27 april deel te nemen aan de Ten Miles in Antwerpen als pelgrims van hoop. Ze willen met zoveel mogelijk lopers de zestien kilometer afwerken. Wie wil aansluiten bij deze sportieve pelgrims vindt alle info op de website van ons bisdom of bij saskia.vandenkieboom@bisdomantwerpen.be.

Op www.kerknet.be vind je op de tegel van de bisschoppenconferentie algemene informatie over het Jubeljaar; over de brief van de paus ter zake, over het logo enzovoort. Je vindt er ook een link naar een overzicht met een voortdurende update van alle activiteiten en vieringen in de Vlaamse bisdommen, ook in ons bisdom, met alle praktische informatie.

EEN WERELDSE TAAK

AAN DE SLAG MET EEN NIEUW BOEKHOUDPAKKET

➤ IT-verantwoordelijke Colin Andries, omringd door schermen, kabels ...

De middelen nodig voor de pastorale opdracht enerzijds en de inkomsten van een parochie anderzijds vergen een nauwgezet beheer van de financiën en vaak ook van het patrimonium. Die 'wereldse' taak nemen de penningmeesters van de verschillende parochies en werkgroepen op zich. Heel vaak is dat achter de schermen en onterecht daardoor soms ondergewaardeerd.

Steven De Schamphelaere

Een correct beheer van de parochiegelden en -middelen is niet alleen voor de parochie zelf belangrijk. Net zoals in onze persoonlijke inkomsten, vraagt onze overheid ook inzage in de parochieboekhouding. Een parochie wordt door onze overheid evenwel niet erkend als rechtspersoon. Daartoe werden dekenale vzw's en private stichtingen opgericht, die gegroepeerd de individuele parochies burgerrechtelijk vertegenwoordigen.

"Finaal draagt de overkoepelende rechtspersoon de eindverantwoordelijkheid. Gelukkig maar, niemand wenst een dergelijke verantwoordelijkheid als vrijwilliger alleen te dragen. Maar let wel: parochies hebben een ruime autonomie in het beheer van hun middelen, conform het huishoudelijke reglement", stelt Chris Stoffelen, beheerder van de private stichting Vicariaat Kempen en private stichting Vicariaat Antwerpen.

Om de penningmeesters toe te laten de inkomsten en de uitgaven van hun parochie of hun werkgroep volgens eenzelfde stramien door te geven aan de overkoepelende rechtspersoon zodat daar alle cijfers kunnen worden samengebracht (geconsolideerd) in één boekhouding, werd enkele decennia geleden gekozen om die in te voeren in werkbladen in Microsoft Excel die dan per kwartaal aan het bisdom bezorgd werden. "Dat liep goed," geeft Chris aan, "maar snelle evoluties in de programmatuur en de soms sterk verouderde lokale computerplatformen maken het moeilijk om

de finale consolidatie te realiseren. Ook bleek die werkwijze geen evidentie voor nieuwe penningmeesters."

In eigen huis

Een uitgebreide studie van de noden en de beschikbare softwarepakketten op de markt wees uit dat een eigen ontwikkeling een gedegen oplossing zou kunnen bieden voor de heel eigen problematiek. Er was nood aan een laagdrempelige, correcte en vooral handige tool om alle lokale boekingen vlot en automatisch te laten doorstromen naar de geconsolideerde boekhouding. Daarom namen we de ontwikkeling in eigen handen en hielden we zowel het uitdenken en het programmeren als het testen en de ondersteuning in eigen huis." Die nieuwe tool werd in eerste instantie uitgerold binnen de private stichtingen Vicariaat Antwerpen en Vicariaat Kempen. Dekonale vzw's die interesse hebben, kunnen vrijblijvend instappen eens de uitrol binnen de private stichtingen is geoptimaliseerd.

Colin Andries, IT-verantwoordelijke in het bisschopshuis en ontwikkelaar van de tool, herinnert zich de eerste gesprekken nog goed: "IT en boekhouding zijn totaal gescheiden werelden. Het was een uitdaging om ze samen te voegen." In januari 2024 werd het nieuwe boekhoudsysteem gelanceerd op een ruim aantal opleidingsmomenten. "Natuurlijk kenden we bij de uitrol een aantal kinderziektes, maar we slaagden erin om kort op de bal te spelen en bugs vlot te verhelpen",

verduidelijkt Colin. "We blijven bovendien aan het programma werken. Volgende versies krijgen technische verbeteringen en nieuwe functionaliteiten mee."

Uitdagingen

Mariepaul van Nunen, penningmeester van onder meer de parochie Lichtenberg in Sint-Job-in-'t-Goor, ziet het potentieel van de nieuwe tool. Er zijn evenwel uitdagingen: "De werkwijze is volledig anders dan voorheen. De overstap is tijdrovend en niet altijd even evident. Maar ik begrijp waarom dit pakket wordt ingevoerd. En de ondersteuning vanuit de helpdesk is alvast snel, professioneel en degelijk."

Ook Robert Paternoster, penningmeester van Sint-Jacobus in Kapellen, geeft de ondersteuning een pluim. "De introductie van het nieuwe boekhoudpakket vereiste deels een herstructurering van de financiële administratie in de parochie", merkt hij verder op. "Eigen gewoontes dienden te worden bijgestuurd. Dat heeft de nodige tijd en energie gevraagd. Maar IT leverde een werkbaar instrument af."

"We beseffen dat deze overstap absoluut geen evidentie was", besluit Chris. "De reacties zijn over het algemeen positief, zeker wanneer de vertrouwde met het pakket groeit. We zijn onze penningmeesters ontzettend dankbaar voor hun intensieve werk, vaak achter de schermen. We hopen dat we hen met dit nieuwe pakket beter zullen kunnen ondersteunen."

THE MAKING OFF

HET VATICAN, DE STAAT VAN DE KERK

*Eindredacteur Jo Badisco verdiende zijn sporen met sportdocumentaires voor Belga Sport en producer René Vermeulen met de bejubelde reeks 'Een kwestie van geluk', onder leiding van Kat Steppe, die het mediabedrijf Panenka in 2016 mee op de kaart zette. **Beiden konden niet bevroeden dat ze zich vanaf de zomer van 2018 zouden onderdompelen in de wereld van kardinalen en bisschoppen en daarvoor achter de exclusieve deuren van het Vaticaan mochten piepen.***

Nathalie Milio

"Tijdens het academiejaar 2017-2018 raakten Rik Torfs en Tom Lenaerts van Panenka aan de praat over een mogelijke samenwerking. Tom was ervan overtuigd dat het tijd was voor een programma waarin Rik voluit zijn expertise kon uitspelen. Een eerste idee over het thema 'heiligen' sneuvelde, toen de idee voor een kwalitatief hoogstaande reeks over *Het Vaticaan* rijpte. Tijdens een van hun vergaderingen liep ik toevallig voorbij", blikt Jo Badisco terug. "Tom en Rik vroegen me of ik interesse had om me op basis van een ruwe brainstorm in deze opdracht te smijten: ik was namelijk vrij en sprak Italiaans. Oorspronkelijk was het de bedoeling dat we tien thema's over de Kerk zouden uitwerken in tien afleveringen. Daarvoor verrichtten we vier maanden opzoekwerk."

Een ander narratief

Jo vervolgt: "Mijn eerste contact had ik met Paolo Ruffini, prefect voor het Dicasterie van de Communicatie. Hij had zijn medewerkster Laura Riccione afgevaardigd voor een onderzoek, verkennend gesprek in een kleine kamer. Dat beloofde, als dat de teneur zou worden voor de rest van de reeks. Gelukkig keerde het tij want al vanaf de tweede vergadering toonde het Dicasterie zich oprecht geïnteresseerd. 'We need another narrative. Fijn dat jullie naar ons komen', klonk het. Op

de toestemming om in *het Vaticaan* te mogen filmen, hebben we wel zo'n jaar moeten wachten. Daartegenover stond wel dat we in absolute onafhankelijkheid onze reeks zouden kunnen maken."

Torenhoge ambitie

Ondertussen kreeg het kleine productieteam onder leiding van professoren en kerkjuristen Rik Torfs en Hildegard Warnink verder vorm. Behalve hen, Jo en René, werkten ook Annemie Van Hove, Tom Van Hove en co-eindredacteur Wannes Peremans mee. Toch ontbrak het nog aan een regisseur. Die vonden ze in Kat Steppe, bekend en bekroond om haar persoonlijke, verhalende vertelstijl. "Van bij de start van de opnames was de ambitie bij iedereen groot. *Het Vaticaan* moest het prestige hebben van een internationale reeks, zowel geestelijken uit de hoogste hiërarchie als niet-leken aan het woord laten, en daarbij geen enkel actueel thema uit de weg gaan", aldus producer René Vermeulen. "Zowel bekende als minder bekende gezichten dragen de reeks. We verzamelden ontzettend veel materiaal en moesten gaandeweg node bepaalde verhaallijnen en keuzes bijsturen, zoals het pausbezoek naar Congo dat uiteindelijk werd geannuleerd om gezondheidsredenen. Uiteindelijk verstreken er vier jaar tussen de eerste opnames en de lancering van de reeks in maart van dit jaar.

In totaal klopten we af op zes afleveringen, goed voor zo'n 93 draaidagen."

Les in geduld

Het Vaticaan was voor Jo en René een lesje in geduld, maar deed ook meermaals een beroep op hun doorzettingsvermogen en creativiteit. Zeker wat het budget betreft. "Het maakproces duurde uiteindelijk veel

➤ *Rik Torfs en Jo Badisco.*

langer. Door onze gedrevenheid en dankzij de welkome financiële steun van onder meer het VAF, het coronanoodfonds, de Tax Shelter ... kregen we het financieel uiteindelijk rond”, vertelt Jo. “Achteraf gezien zijn we misschien wat te vroeg met een ploeg op pad gegaan voor de eerste beelden, maar goed: ook die lessen trek je.” Een meevaller van formaat was dan weer Gilberto, een Italiaanse klankman die *het Vaticaan* op z’n duimpje kent en er vaak ploegen had begeleid.

De lange wachttijden of afspraken die last-minute werden afgeblazen, waren dan weer andere hindernissen voor de ploeg. “Dat was teleurstellend, vooral in het begin. Anderzijds leidden die soms wel tot interessante verhaallijnen, zoals in Congo”, relateert Jo. “Toen het Dicasterie inzag dat we werkten aan een serieuze reeks met Rik Torfs als beslagen interviewer, kwam er een klik en gingen letterlijk deuren open. Over de eerste aflevering hebben we lang gediscussieerd: van bij de start kozen we ervoor om de grondige toon te zetten voor de reeks en de kijker meteen mee te nemen in ons verhaal.”

Bisschop Bonny

Ondertussen stond ook de actualiteit niet stil. Op 17 maart 2021 publiceerde bisschop Johan Bonny zijn opiniestuk in *De Standaard* over de beslissing van het Dicasterie van de

De reeks ging op 18 maart officieel in première op Series Mania in Lille en meteen daarna op Pickx+. In het najaar zal de zesdelige reeks integraal op Canvas te zien zijn voor het grote publiek.

➤ *Het gesprek tussen Rik Torfs en kardinaal Müller over abortus blijft de makers bij.*

Geloofsleer die de zegening van lgtbi+-koppels verbiedt en brak onze bisschop een lans voor passende rituelen en gebaren om holebikoppels pastoraal te onderscheiden en te integreren in de gelovige gemeenschap. “We waren heel blij met de bereidwilligheid van bisschop Bonny alsook over het gemak om met hem opnames te doen en off the record te praten. Zijn persoonlijke zoektocht en kwetsbaarheid en de vele uren gesprekken en opnames die we met hem hadden, maken dat doorheen de reeks tastbaar duidelijk”, meent Jo. “*Godvergeten*, de documentaire over seksueel misbruik in de Kerk in Vlaanderen, werd uiteindelijk vóór *Het Vaticaan* uitgezonden, toen onze aflevering over seksueel misbruik ook al klaar was. Via een Italiaans misbruikslachtoffer, die een strijd is aangegaan tegen het Vaticaan, belichten wij hoe vanuit Rome wordt omgegaan met het misbruik.”

Het Vaticaan biedt een unieke blik achter de schermen van bisschoppen, kardinalen en gewone gelovigen die heilige huisjes niet spaart. Dat doet wat met een producer en een eindredacteur. “Dankzij de uitgebreide

research waren we in staat om boeiende verhalen te vertellen. Toch probeerden we op de eerste plaats in te zoomen op de mens achter alle ronkende titels en namen”, licht René de manier van werken toe. Dat, en de sterke gelaagde montage, zorgen voor een bijzondere reeks. Hij vervolgt: “Tijdens de vaak urenlange gesprekken bleven bepaalde antwoorden nazinderen, evenals passages uit het vele archiefmateriaal. Zoals de smalende opmerking van een kardinaal in de jaren 1970: ‘*The left hand must not know what the right hand is doing*’. Ook nu nog zeer actueel, ondervonden we.”

Ook het gesprek tussen Rik Torfs en kardinaal Müller over abortus blijft de makers bij. “We waren getuigen van een onbegrijpelijke onverzettelijkheid”, herinnert René zich nog goed. “Tegelijkertijd portretteren we kardinaal Tagle, die in een heel andere, ogenschijnlijk open stijl, alle gevoelige thema’s benadert.” Hij besluit: “Wij gingen op zoek naar de menselijkheid in *het Vaticaan*, en vonden die te midden van de verschillende religieuze karakters en standpunten.”

OP HET DAK VAN DE KERK

WAAR ECOLOGISCHE BEKERING
ZICHT- EN TASTBAAR WORDT

➤ Een bovenzicht van de Sint-Walburgiskerk in Antwerpen.

➤ Een simulatie van de Sint-Walburgiskerk met groene daken.

*Een gelukkig toeval. Soms heb je geen grootse plannen of jaren overleg nodig om een project aan te pakken. Soms heb je aan een klein voorval voldoende om een golf van verandering in gang te zetten. Zo'n gelukkig toeval was de vraag van de stad Antwerpen in 2021 naar een inventaris van de open ruimten die verbonden zijn aan het katholieke patrimonium in de stad. Een vraag die in het licht van de encycliek *Laudato Si'* leidde tot een vruchtbare samenwerking tussen stad en kerkgemeenschap, die ook intern kerkgemeenschappen in de stad op het spoor zette van de encycliek. En die me mits flink wat klauterwerk bovenop een aantal kerkdaken bracht.*

Lea Verstricht

De encycliek *Laudato Si'* (2015) en de exhortatie *Laudate Deum* (2023) roepen christenen, en per uitbreiding alle mensen, op om de aandacht meer te focussen op de schepping als een gave van God die we te koesteren en te behoeden hebben, waarbij we erover dienen te waken dat het evenwicht dat in de natuur werd gelegd niet wordt verstoord. Een mens dient daarin zijn plaats te kennen. En ook kerkgemeenschappen krijgen in het pauselijke schrijven tips mee om werk te maken van het herstel van de verbinding tussen mens, natuur en God. We dienen “zorg te dragen voor de openbare plaatsen, de vergezichten en de stedelijke pleisterplaatsen die ons het gevoel geven erbij te horen, ingeburgerd te zijn, ‘thuis te zijn’ in de stad die ons herbergt en samenbrengt”, stelt paus Franciscus onomwonden.

In 2021 vroeg Stad Antwerpen een inventaris van de open ruimten verbonden aan het katholieke patrimonium in de stad. “Enerzijds zijn we op zoek naar stilteplekken, en anderzijds vragen buurten/commons geregeld naar ruimte die ze mogen bewerken”, aldus Raf Verbruggen van de stad op

die eerste kennismakingsbijeenkomst. Het Parochiekerkenplan uit 2016 rekende al uit dat de 69 kerken die werden opgenomen in het document 9,6 hectaren van de oppervlakte van de stad uitmaken. Tel daar nog de open ruimtes bij en we halen vlot 10 hectaren. Als kerkgemeenschappen kunnen we dus wel wat betekenen in de manier waarop de stad omgaat met de milieu- en klimaatuitdagingen waar ze voor staat.

Het opmaken van de genoemde inventaris zette de kerkgemeenschap zelf op het spoor van *Laudato Si'* en was een extra aanmoediging om de pauselijke oproep uit die groene encycliek in de praktijk te brengen (zoals we in vorige jaargangen al beschreven). De spiritualiteit van *Laudato Si'* vraagt namelijk dat we de toestand van deze aarde, ons ‘gemeenschappelijke huis’, als een basis zien om het geloof concreet gestalte te geven. Voor de ruimte die ons ter beschikking is gesteld, dienen we zorg te dragen, zodat ook de generaties na ons de schepping kunnen ‘contempleren’ en hun leven er kunnen uitbouwen. Kerken kunnen wel degelijk een bijdrage leveren en een voorbeeld zijn om ook anderen te inspireren.

Een van de zaken die in de nasleep van de opmaak van de bewuste inventaris uitgewerkt worden, is de verduurzaming van de gebouwen zelf. Naast de stimulans om de ons toevertrouwde ruimtes open te stellen, zodat voldoende rust-, stilte-, en/of troostplekken kunnen geboden worden, wordt ook gekeken hoe de buitenkant kan aangepakt worden. “Willen we de stad leefbaar houden de komende tien jaar, zullen we volop moeten inzetten op vergroening en ontharding”, weet Nora Danko uit het Ecohuis. Of met andere woorden: de verbinding tussen leefruimte van mensen en leefruimte van dieren en planten optimaliseren. Het ervaren van die verbinding blijkt trouwens ook essentieel voor het welzijn van mensen.

Het vicariaat Antwerpen kreeg vanuit de stad subsidies om hiervoor experts aan te trekken. Sommige kerkfabrieken gingen zelf aan de slag en legden contacten met architecten of andere deskundigen. Zo zit de kathedraal geregeld samen om de waterhuishouding van haar dak (een volledige hectare dak!) beter te regelen. Vanuit het project gingen An Verheyen en ikzelf onder meer op stap met een bodemdeskundige,

die de ondergrond bestudeert om te kijken wat mogelijk is aan ontharding, beplanting en dergelijke. Een organisatie die regentonnen plaatst, zoekt plekken waar het water van de kerkdaken kan opgevangen worden en ten dienste kan gesteld worden aan de tuin of de buurt. Met Sofie Borré van het architectenbureau Cuypers en Q, een bureau gespecialiseerd in verduurzamen van gebouwen, bezochten we platte daken van kerken, maar ook plaatsen die onthard kunnen worden. En dat levert boeiende projecten op. Sofie werkte voor *Relevant* alvast enkele simulaties uit.

Een dak, voor en na

Tijdens een bezoek vestigde Marc Mestdag, voorzitter van de kerkraad van Sint-Walburgis, mijn aandacht op het feit dat er naast het kerkgebouw geen centimeter open ruimte is. "Maar we hebben wel een groot dak", klonk het. "Groene daken kunnen best wat betekenen voor de leefbaarheid en de temperatuur van een stad", geeft Sofie aan. "Bij de vergroening van zo'n dak is het ook belangrijk om de draagkracht van het dak na te gaan én het gemak om het te onderhouden." Eenmaal we boven op het dak van de Sint-Walburgiskerk stonden, bleek dat dak vooral uit kleine oppervlakten te bestaan die op verschillende hoogten gelegen zijn. Erg gemakkelijk is dat niet, maar een vergroening hoeft niet arbeidsintensief te zijn. Want ook nu moet Marc geregeld het dak op om de goten te onderhouden.

Een moestuin, voor en na

Op het dak van de pastorie van Sint-Norbertus (Dageraadplaats) omzeilen we de plassen om de voeten droog te houden. Biedt het mij een troosteloze aanblik, Sofie ziet hier meteen heel wat mogelijkheden. "Dit dak leent zich prima om een moestuin aan te leggen", droomt ze luidop. We wisten het al van het eerste bezoek: "Hier is een buurtwerking aanwezig, die wel wat ziet in de ruimte die de kerk biedt", vertelde Marc

© Cuypers en Q

➤ *Voor: de verharde open ruimtes aan de Sint-Michiels- en Sint-Pieterskerk in Antwerpen (Amerikalei).*

Hesbain toen. "Bij dergelijke projecten is het goed om de buurt als partner van het project te zien." En er zijn nog plaatsen te noemen waar dat tot constructieve samenwerkingen leidt, waar zowel de Kerk als de buurt er beter van worden. Het biedt een unieke kans om als Kerk op een nieuwe en verantwoorde manier aanwezig te zijn in de samenleving. En het daagt de kerkgemeenschap uit zichzelf open te breken en haar netwerk uit te breiden. Iedereen vaart daar wel bij.

Een ander project betreft de Sint-Michiels- en Sint-Pieterskerk (Amerikalei). Deze keer hoeven we het dak niet op, maar kuieren we over de verschillende verharde open ruimtes naast de kerk, de pastorie met tuin en de parochielokalen. Sofie ziet meteen kansen: "De eigen parkeerplaats kan onthard worden met waterdoorlatende tegels. En de ruimte die nu dienstdoet als speelplaats van een moeder- en kinderopvang kan omgetoverd worden tot een

➤ *Na: een groene speelplaats voor de hele buurt naast de Sint-Michiels- en Sint-Pieterskerk.*

groene speelplaats. Via een poortje zou die meteen ook toegankelijk kunnen gemaakt worden voor buurtkinderen. Prachtig toch?"

Het zijn maar enkele voorbeelden van mogelijkheden die zich volop voordoen. Als kerkgemeenschap sta je er niet alleen voor. Durf de buurt aan te spreken voor een samenwerking. En vraag bij je gemeente na welke subsidies bestaan om zulke projecten te realiseren. De stad Antwerpen kent bijvoorbeeld subsidies toe voor groendaken, al dan niet aangevuld met een natuurbonus. En er is subsidie voorzien voor waterrecreatie op voorwaarde dat dat water gebruikt wordt voor het doorspoelen van toiletten of voor de bewatering van een moestuin.

Laten we van onze ecologische bekering, waartoe *Laudato Si'* en *Laudate Deum* ons uitnodigen, ons paradepaardje maken om als kerkgemeenschap volop een constructieve en positieve rol te spelen in onze omgeving.

➤ *Voor: Het kale dak van de pastorie van Sint-Norbertus aan de Dageraadplaats in Antwerpen.*

➤ *Na: Een florissante moestuin-to-be op het dak van diezelfde pastorie.*

© Cuypers en Q

HEBBEN JULLIE ER ZIN IN!?! IJD WORDT KAMINO

*Eind juni trokken jongeren van IJD Jongerenpastoraal Vlaanderen, oudere en jonge vrienden, sympathisanten, bisschoppen Johan Bonny en Patrick Hoogmartens, minister Annelies Verlinden, en andere VIP's of **Very Important Pilgrims** met z'n allen de Sint-Hubertuskerk in Berchem binnen, voor een tocht in de woestijn, met aan de einder een stralende zon als beloftevolle toekomst. Strandlakens en -stoelen werden bovengehaald en in het zand geplaatst, waarmee de middenbeuk van de kerk gevuld was. Jong en speels, en tegelijk betekenisvol.*

Ilse Van Halst

Want de Kerk mag dan voor velen vandaag 'gestrand' lijken, als jongeren willen ze niet bij de pakken blijven neerzitten en die Kerk terug vlot trekken, om hun droom van een nieuwe inclusieve Kerk waar te maken. Dat ze er echt in geloven, dat ze samen onderweg met Jezus als gids nieuwe wegen willen banen, stevig gelovend, zoekend, soms twijfelend, maar vooral hoopvol naar een mooiere wereld, maakten ze op een niet mis te verstane wijze duidelijk in die 'gestrande' Kerk. Daar onthulden een stel steltenlopers tijdens een zinderend klank- en lichtspel de naam waaronder jongeren voortaan samen hun pelgrimstocht in geloof willen gaan: Kamino.

Het is geen toeval dat de nieuwe naam doet denken aan de pelgrimsweg of *camino* naar Santiago de Compostella. Als tochtgenoten willen jongeren samen op pad, Jezus achterna. Dat de naam met een K geschreven wordt, is een al even bewuste keuze. "Noem ons Kamino, naar de tocht van alle jongeren. Spontaan, creatief, soms tegendraads, maar steeds betrokken zoeken ze hun pad en tonen ze ons soms nieuwe wegen", lichtte directeur Sofi Van Ussel toe. "Noem ons Kamino, met een niet te missen katholieke K. Waar die op steeds meer plekken in de kast verdwijnt, pakken wij er graag mee uit. Het is een weloverwogen keuze, je mag ze in alle veiligheid komen verkennen. En misschien zeg je ooit op een dag volmondig 'ja' tegen die 'K'."

"Het verlangen naar een nieuwe naam en een nieuw logo leeft al een paar jaar onder ons, IJD'ers. Zowel medewerkers, vrijwilligers, leden of toevallige passanten welen ons soms op de onduidelijkheid van de naam. Het dekte niet echt de lading of was weinig aantrekkelijk. Dat doet Kamino wel. Het voelt aan als een naam die klopt en tegelijk ruimte laat om op ontdekkingsstocht te gaan."

Ella Deweerdt

➤ *Kamino of jongeren als tochtgenoten samen onder weg in geloof. Samen ongelooflijk!*

Patrick Hoogmartens, bisschop van Hasselt en referent voor jongerenpastoraal, was erbij en zag dat het goed was. "In het logo is de 'M' van Kamino uitgerekt. Het doet

niet alleen aanvoelen als het hoge schip van een kerk, maar ook als een kronkelende langgerekte route van een *camino*, een pelgrimstocht", lichtte hij toe. Om te getuigen: "Het is maar door met jongeren en volwassenen de weg van het geloof te gaan, dat je op het spoor van je eigen geloof komt. Die ervaring heb ik zelf."

"Met een 'zee van hoop', het nieuwe jaarthema dat aansluit bij het Jubeljaar, gaan we de Kerk terug vlot krijgen", besluit Sofi overtuigd. De voorbije zomer luisterde Kamino alvast naar jongeren en de dromen die ze koesteren, veertig dagen lang tijdens een festival in de Sint-Hubertuskerk, maar ook tijdens het toeren langs jongerenkampen. Met die dromen wil Kamino aan de slag gaan. Samen jongelooflijk, want zo klinkt de baseline van Kamino voortaan.

“

Geloofsbrief

Hey, wij zijn Kamino. We geloven in jongeren die geloven.

Dat we hier niet zomaar zijn. Dat er meer moet zijn. Dat het zin heeft om naar zin te zoeken. Dat geloven niet iets van vroeger is. Dat verbondenheid hét verbond tegen eenzaamheid is. En dat doen we door samen met gelovige en zoekende jongeren op weg te gaan. Jezus achterna. Online, IRL, in binnen- en buitenland. Met het geloof in Hem als onze gids.

We geloven keihard in de dromen van jongeren.

We dromen dat elke jongere een plek vindt om thuis te komen, bij geloofsvrienden, bij familie, bij God. Met jongerenavonden, kampen en vieringen én een zalige mix van spel, ontmoeting, geloof en engagement zoeken we samen naar antwoorden. Antwoorden op levensvragen, op groei- en zin vragen ... Want samen zoeken naar hoop en vreugde doet deugd.

We geloven dat de wereld een blijde boodschap aan ons heeft.

We zijn waar jongeren zijn. En we geloven dat uit al die ontmoetingen nieuwe inzichten ontstaan. Die houden we niet voor ons. We laten onze stem luid klinken. Niet door te roepen, maar door met één stem te spreken. De stem van het Evangelie. Zo tonen we jongeren dat ze niet aan de zijlijn staan, maar een belangrijke stem hebben in thema's waar iedereen van wakker ligt. En we zetten die woorden om in daden en steken onze handen uit naar iedereen en elke organisatie die ook in ons gelooft.

We geloven in het schoppen tegen heilige huisjes.

We staan met twee voeten in de samenleving. We houden van de Kerk, maar durven ook kritisch te zijn. We zien Kamino als de motor van verandering naar een open en inclusieve Kerk. Want het is aan de jongeren om aan te geven hoe ze de toekomst zien. Daarom dagen we de bouwers van onze samenleving vastberaden uit om een mooie en menselijke samenleving te bouwen waarin jongeren hun plek vinden. Als bruggenbouwers. Signaalgevers. En hoopbrengers. Geloof dat maar zeker.

We geloven in jongeren die geloven. En we gaan al met 25.000 jongeren samen op pad. Ga je mee?

”

DE KIOSK

MEDEDELINGEN

© Fotografencollectief Brandpunt 23

WIJZIGING GEBIEDSOMSCHRIJVING PAROCHIES

Bij bisschoppelijk decreet van 31 oktober 2023 werden de parochies Rijkevorsel, Sint-Willibrordus, en Rijkevorsel, Sint-Jozef, samengevoegd tot de parochie Rijkevorsel, Sint-Willibrordus, vanaf de datum waarop het ministerieel besluit tot samenvoeging van de kerkfabrieken van Sint-Willibrordus en Sint-Jozef in Rijkevorsel in werking treedt. Bijkomend wordt bij bisschoppelijk decreet van 7 mei 2024 de gebiedsomschrijving van de parochie **Sint-Jozef** in Rijkevorsel aangepast naar overeenkomst met het grondgebied van de gemeente Rijkevorsel en wordt de gebiedsomschrijving van de parochie **Sint-Quirinus** in Beerse (Vlimmeren) aangepast naar overeenkomst met het grondgebied van de gemeente Beerse; zoals bepaald in canon 512 § 2 C.I.C., vanaf de datum waarop het ministerieel besluit tot samenvoeging van de kerkfabrieken van Sint-Willibrordus en Sint-Jozef in Rijkevorsel in werking treedt.

SAMENVOEGING VAN PAROCHIES

Bij bisschoppelijk decreet van 17 juni 2024 werden de parochies Antwerpen-Merksem, Sint-Franciscus van Assisi, en Antwerpen-Merksem, Sint-Bartholomeus, samengevoegd, zoals bepaald in canon 515 § 2 C.I.C., vanaf de datum waarop het ministerieel besluit tot samenvoeging van de betrokken kerkfabrieken in werking trad. De nieuwe parochie draagt de naam **Sint-Bartholomeus**.

Bij bisschoppelijk decreet van 17 juni 2024 werden de parochies Geel, Sint-Jozef, *Holven*, en Geel, Sint-Hubertus, *Ten Aard*, samengevoegd, zoals bepaald in canon 515 § 2 C.I.C., vanaf de datum waarop het ministerieel besluit tot samenvoeging van de betrokken

kerkfabrieken in werking trad. De nieuwe parochie draagt de naam **Sint-Hubertus**.

Bij bisschoppelijk decreet van 24 juni 2024 werden de parochies Antwerpen-Deurne, Sint-Jozef; Antwerpen-Deurne, Heilige Lodewijk van Montfort; Antwerpen-Deurne, Heilige Pius X, en Antwerpen-Deurne, Sint-Rochus, samengevoegd, zoals bepaald in canon 515 § 2 C.I.C., vanaf de datum waarop het ministerieel besluit tot samenvoeging van de betrokken kerkfabrieken in werking trad. De nieuwe parochie draagt de naam **Sint-Rochus**.

Bij bisschoppelijk decreet van 24 juni 2024 werden de parochies Antwerpen-Deurne, Onze-Lieve-Vrouw van Altijddurende Bijstand; Antwerpen-Deurne, Heilige Familie (Kronenburg) en Antwerpen-Deurne, De Blijde Boodschap, samengevoegd, zoals bepaald in canon 515 § 2 C.I.C., sinds de datum waarop het ministerieel besluit tot samenvoeging van de betrokken kerkfabrieken in werking trad. De nieuwe parochie draagt de naam **De Blijde Boodschap**.

OVERLIJDEN

Clementine **Tin van der Velden**, pastoraal werkster van ons bisdom, overleed in Huldenberg op 2 januari 2024. Ze was parochieassistente in Heist-op-den-Berg, Onze-Lieve-Vrouw Koningin van de Vrede, Zondershot (1991-2002). Ze werd geboren in Wommelgem op 31 juli 1937.

Frans **Van Deursen**, priester van ons bisdom, overleed in Mol op 23 juli 2024. Hij was onderpastoor in Mol, Sint-Apollonia, *Achterbos* (1955-1970), pastoor in Mol, Sint-Jozef-ambachtsman (1974-1986). Daarnaast was Frans deken van het dekenaat Mol (1977-1992). Hij was ook pastoor in Mol, Sint-Pieter en Pauwel (1986-1992), en in Mol, Sint-Apollonia, *Achterbos* (1992-2002). Hij was professor

pastoraal aan het diocesaan seminarie in Antwerpen en verantwoordelijke van het Permanent Diaconaat (1970-1974). Hij werd geboren in Nederweert (Nederland) op 7 juni 1927 en tot priester gewijd op 17 april 1955.

Robert **Wielockx**, priester van ons bisdom, overleed in Mol op 30 juni 2024. Hij was professor theologie en filosofie, lid van het Albertus-Magnus-Instituut Bonn, voormalig hoogleraar middeleeuwse theologie aan de Universiteit van Leuven, lid van de Commissio Leonina (*n.v.d.r.* die de kritische uitgave verzorgt van het oeuvre van Thomas van Aquino) en professor aan de Faculteit Godgeleerdheid aan de Pauselijke Universiteit van het Heilig Kruis in Rome (1997-2018). Hij werd geboren in Balen op 15 december 1942 en tot priester gewijd in Olmen op 4 september 1966.

EIGEN DIENSTEN

Annmie **Bruyland** werd per 1 juli 2024 benoemd tot coördinator van de Opleiding Pastoraal Handelen, ressorterend onder het vicariaat diocesane diensten, voor een termijn van zes jaar.

Peter **Houllerberghs** nam per 30 juni 2024 ontslag als coördinator van de Opleiding Pastoraal Handelen. Hij behoudt zijn overige functies.

ZENDINGEN

David **Godecharle** werd per 1 juli 2024 gezonden als pastoraal werker en benoemd tot parochieassistent in de pastorale eenheid Mozes (Heist-op-den-Berg, Putte), voor een termijn van zes jaar.

Marianne **Slaets** werd per 1 juli 2024 gezonden als pastoraal werkster en benoemd tot parochieassistent in de pastorale eenheid Heilige Prisca en Aquila (Herselt, Hulshout, Westerlo), voor een termijn van zes jaar.

◀ Weet jij hoe jouw buurman afscheid neemt van zijn dierbare? Met welke rituelen? Met de brochure *Afscheid in Antwerpen* willen het Platform van Antwerpse Religies en Levensbeschouwingen en Orbit Antwerpen vzw verheldering brengen en zo begrip bevorderen. "Zelfs over de levensbeschouwingen heen kunnen mensen ten diepste verbonden zijn in vriendschap, in liefde, maar ook in rouw", weet Peter Keersmaekers, sinds 1 januari met pensioen en tot dan regioverantwoordelijke voor Orbit Antwerpen. "Hier ligt een levensgrote opdracht voor een stad en voor samenlevingsopbouw." Het is meteen een oproep om in de uitvaartzorg oog te hebben voor die superdiverse levensbeschouwelijke wereld en haar veelkleurigheid aan afscheidsrituelen. De brochure komt met prachtige beelden, werk van het Fotografencollectief Brandpunt 23. Info via www.orbitvzw.be.

© Fotografencollectief Brandpunt 23

BENOEMINGEN

Kenny **Brack**, minderbroeder-kapucijn, werd per 1 juni 2024 herbenoemd als parochievicaris in de pastorale eenheid Sint-Franciscus (Hoogstraten-Rijkevorsel), voor een termijn van zes jaar.

Francine **Bollen**, pastoraal werkster van ons bisdom, werd per 31 mei 2024 herbenoemd tot parochieassistente in de pastorale eenheid Heilige Damiaan (Antwerpen-Kiel, Berchem, Hoboken, Wilrijk), en dat tot 25 december 2027.

Jozef **Jos Daems**, priester van ons bisdom, werd per 1 juli 2024 benoemd als pastoor en verantwoordelijke gemeenschapsofbouw in de pastorale eenheid Mozes (Heist-op-den-Berg, Putte) en als lid van dat team, voor een periode van zes jaar. Zijn functies als parochievicaris in die pastorale eenheid en als algemeen proost van de Boerenbond en Landelijke Gilden werden beëindigd. De bisschop stelt er prijs op bij deze gelegenheid zijn medewerker van harte te danken.

Dries **de Bakker**, diaken van ons bisdom, werd per 1 juli 2024 herbenoemd tot diaken in de pastorale eenheid Sint-Franciscus (Hoogstraten, Rijkevorsel), met daarnaast een specifieke aandacht voor verkondiging en getuigenis via theatrale werkvormen, voor een termijn van zes jaar.

Fabio **De Souza Teixeira**, scheutist, werd per 31 mei 2024 herbenoemd tot pastoor en verantwoordelijke voor gemeenschapsofbouw en coördinatie en voor liturgie en gebed in de pastorale eenheid Heilige Christoffel (Borgerhout extra muros, Deurne), voor een termijn van zes jaar.

George **Fleere**, diaken van ons bisdom, werd per 31 mei 2024 herbenoemd tot verantwoordelijke diaconie en solidariteit in de pastorale eenheid Heilige Christoffel (Borgerhout extra muros, Deurne), voor een termijn van zes jaar.

Simon **Godecharle**, pastoraal werker in opleiding, werd per 1 juli 2024 benoemd tot parochieassistent in de pastorale eenheid Heilige Nicolaas van Poppel (Arendonk, Baarle-Hertog, Ravels) en dat tot 28 februari 2027.

Rita **Hebbelinck**, pastoraal werkster van ons bisdom, werd per 31 mei 2024 herbenoemd tot parochieassistente in de pastorale eenheid Heilige Christoffel (Borgerhout extra muros, Deurne), en dat tot 28 november 2025.

STOPZETTINGEN

Vanaf 1 september 2024 zette kanunnik Bruno **Aerts** een punt achter zijn taken als vicaris van het bisdom Antwerpen. Hij blijft aan de slag als pastoor van de Sint-Jacobs- en de Sint-Joriskerk en als voorzitter van Caritas Vlaanderen.

Omwille van het bereiken van de leeftijdsgrens van tachtig jaar werd de benoeming van Norbert Albert **Folens**, norbertijn van Postel, als parochievicaris in de pastorale eenheid De Heilige Apostelen (Balen, Mol) per 30 juli 2024 beëindigd.

Josephus **Van Loon**, priester van ons bisdom, is sedert 1 juli 2024 met pensioen. Zijn benoeming als parochievicaris in de pastorale eenheid Heilige Thomas (Grobbendonk, Herentals, Herenthout, Olen, Vorselaar) werd per 31 mei 2024 beëindigd.

Jens **Van Rompaey** nam per 31 juli 2024 ontslag als verantwoordelijke voor verkondiging en catechese in de pastorale eenheid Heilige Gummarus en Zalige Beatrijs (Lier).

Jan **Verheyen**, priester van ons bisdom, nam per 30 juni 2024 ontslag als leidinggevend priester in de pastorale eenheid Mozes (Heist-op-den-Berg, Putte). Hij behoudt zijn overige functies.

Frans **Wouters**, priester van ons bisdom, is sedert 1 juni 2024 met pensioen. Zijn benoeming als parochievicaris in de pastorale eenheid Heilige Martha en Maria (Malle-Zoersel) werd per 31 mei 2024 beëindigd.

De bisschop stelt er prijs op bij deze gelegenheid zijn medewerkers van harte te danken.

JAARBOEK, EDITIE 2024-2025

In januari 2024 verscheen het jaarboek van het bisdom Antwerpen 2024-2025. Een uitgave die, anders dan in het verleden, voortaan geldt voor twee werkjaren. Uiteraard willen we steeds over correcte gegevens van elke medewerker en organisatie blijven beschikken: een noodzakelijke voorwaarde om elkaar snel en makkelijk te contacteren. Daarom willen we je vragen om je gegevens uit de vorige editie na te kijken en ons eventuele correcties of wijzigingen in je (e-mail)adres, telefoon, gsm, namen van instellingen, functie(s) enzovoort te bezorgen aan het secretariaat (bij voorkeur per e-mail naar secretariaat@bisdomantwerpen.be).

Beschik je nog niet over het jaarboek 2024-2025? Bestel het dan alsnog bij uitgeverij Halewijn. In het novembernummer van *Relevant* zal je daarvoor een bestelformulier vinden. (Kathleen Verberght, Secretariaat bisdom Antwerpen)

*De ouderen onder ons kennen zeker het gedicht van Alice Nahon, dat ons uitnodigt voor het slapengaan even de dag te overschouwen en stil te staan bij wat goed was of beter kon. Iets soortgelijks doen we bij een zelfevaluatie. **We kijken naar de afgelopen periode en ontdekken waar we deugd aan beleven en wat nog enige bijsturing vraagt.** In het onderwijs en vormingswerk is zelfevaluatie niets vreemds. Ook in de Kerk kennen we die vorm. Gebedsvoorgangers voor weekendvieringen en uitvaarten ontvangen reeds sinds jaren een dergelijk evaluatieformulier. Vanaf september 2024 verandert er echter iets aan die procedure.*

Myriam Smits

Kandidaat-gebedsvoorgangers, die de opleiding tot gebedsvoorganger voor weekendvieringen en/of uitvaarten met succes hebben afgerond, vragen een mandaat aan bij de bisschop om te mogen voorgaan in weekendvieringen en/of uitvaarten. Zulk een mandatering wordt voor een bepaalde periode gegeven. Normaal is dat zes jaar, maar het kan korter zijn als de gebedsvoorganger in de mandaatperiode de pensioengerechtigde leeftijd van tachtig jaar bereikt.

De voorbije jaren stuurde het secretariaat van het bisschopshuis bij het einde van elke mandaatperiode een (digitaal) evaluatieformulier naar de betreffende gebedsvoorgangers. Ze vulden het in en gaven daarin aan of ze hun mandaat al dan niet willen verlengen. Voortaan verzorgt het secretariaat van het vicariaat Diocesane Diensten die verzending. Ook in de procedure zelf verandert een en ander.

EEN SLOK OP EEN BORREL

Die nieuwe aanpak is mede ingegeven door de feedback van de gebedsvoorgangers. Zo merkten ze op dat het evaluatieformulier erg uitgebreid was. Telkenmale werden bijvoorbeeld de coördinaten van de gebedsvoorgangers opgevraagd. Voor het bisdom

is het immers van belang om over de juiste adres-, mail-, en telefoongegevens te beschikken. Veel van die gegevens wijzigen echter niet zo vaak. In de nieuwe procedure vragen we enkel de wijzigingen door te geven. Het scheelt meteen een slok op een borrel.

De feedback van de gebedsvoorgangers leidde ertoe dat we ook kritisch hebben gekeken naar de vragen die we hen voorlegden. Uitgangspunt daarbij was: wat willen we met de zelfevaluatie bereiken?

Met de evaluatie willen we hen uitnodigen om stil te staan bij zijn of haar praktijk. Velen evalueren al na elke viering hoe het gegaan is. Het evaluatieformulier nodigt hen echter uit hun bevindingen schriftelijk en systematisch neer te pennen. Dat is niet alleen interessant voor de gebedsvoorganger zelf, maar ook voor het vicariaat Diocesane Diensten, dat de opleidingen tot gebedsvoorganger weekendvieringen of uitvaarten verzorgt.

De reflecties bieden inzicht in het materiaal waarvan de gebedsvoorgangers gebruikmaken of waaraan ze behoefte hebben. Die inzichten willen we meenemen in de opleiding of het navormingsaanbod.

EEN GESPREK

Daarnaast biedt een gesprek met de gebedsvoorganger op basis van het ingevulde evaluatieformulier de kans om antwoorden te duiden. Vragen naar materiaal, vorming of ondersteuning krijgen een concreet antwoord. Zo doen we recht aan de inspanning van de gebedsvoorganger om het evaluatieformulier in te vullen, wordt het mogelijk vorming, ondersteuning of begeleiding op maat te organiseren en het opleidingsprogramma bij te stellen.

Ongewijzigd in de nieuwe procedure is de rol van team van de pastorale eenheid en het vicariaat. Voor een verlenging van een mandatering tot gebedsvoorganger is namelijk ook hun bevestiging nodig. Zodra de gebedsvoorganger de link naar het evaluatieformulier ontvangt, krijgen het team en het vicariaat een verzoek tot herbevestiging.

Het is goed op gezette tijden stil te staan bij werkzaamheden. We zijn blij met wat we goed doen en gaan aan de slag met wat beter kan. We hopen dat de nieuwe evaluatieprocedure hiertoe een bijdrage mag leveren.

DOORKIJK

BROOD VOOR ELKAAR

› *Brood voor elkaar, getekend door een van de vrouwen in de gevangenis van de Begijnenstraat.*

Het was spannend tot op het allerlaatste moment. Een week eerder had ik nooit durven te denken dat het door zou gaan. Wat het juist zou worden, was eigenlijk ook niet duidelijk. Het begon met de vraag van N. uit de vrouwenafdeling van de gevangenis van Antwerpen, de 'Begijnenstraat'. Of we misschien net als vorig jaar een iftar-maaltijd zouden kunnen organiseren.

“Geef zij hun maar te eten”
(Marcus 6, 34-44)

Ik legde haar uit dat ik geen moslimconsulente ben. De nood om samen te komen ter gelegenheid van een religieus feest voelde ik wel sterk aan. Alle dagen lijken immers hetzelfde in de gevangenis. De eentonigheid wordt nu en dan verbroken door de 'wandeling', een gesprek met een of andere dienst of een lesmoment. Voor het overige zit je 'op cel', alleen, met twee of met drie. Een van de dingen die vrouwen in detentie erg missen, zijn de typische gezins- en familiemomenten. Nu wou het lukken dat onze veertigdagentijd dit jaar een deel overlapt met de periode van ramadan, de islamitische vasten. Met een groepje vrouwen hadden we al een activiteit rond de christelijke vasten georganiseerd. Maar ik begon te dromen ... Zou het niet fantastisch zijn om een gemeenschappelijke activiteit op touw te zetten met alle vrouwen rond die sterke tijd van het jaar?

Nu moet je weten dat het geen sinecure is om een activiteit te organiseren in de gevangenis. Ik beseftte goed dat ik me het een en ander op de hals haalde. Voor elke beweging, voor elk

voorwerp, voor alles wat je doet en wat niet je dagelijkse werk is, dien je toestemming te vragen. Daarenboven moest ik ook nog mijn islamitische collega zover krijgen om mee te werken. Want één ding stond voor mij als een paal boven water: het moest een activiteit worden voor alle vrouwen.

Het werd een over-en-weer-ge-e-mail om u tegen te zeggen. Maar geloof het of niet: er gingen deuren open, er werden tafels versleurd en versierd, er werden onvermoede talenten aangetroffen en er gebeurde iets met de gezindheid op diezelfde vrouwenafdeling. Er werden mooie boodschappen tegen muren en ramen geplakt. 'Zalige Pasen' hing zusterlijk naast 'Eid Mubarak'. Ondertussen kwamen er ook herinneringen naar boven. Wat betekende vasten en ramadan voor elk van hen?

Tegen de avond vervoegde moslimconsulente Zozan ons met veel eten, ingezameld bij verschillende weldoeners in het Antwerpse. Ik bracht chocolade paaseieren mee. Het feest kon beginnen. De vrouwen hadden er alles aan gedaan om er op hun paasbest uit te zien. Ook dat is in de omstandigheden van een detentie niet vanzelfsprekend. Iedereen verwonderde zich over de mooi versierde feesttafel en het buffet.

Terwijl we daar zo bijeenwaren in onze kapel, legden we uit hoe elke godsdienst de vasten interpreteerde. Enkele vrouwen namen het woord en vertelden waarvoor ze dankbaar waren en waar ze op hoopten. Wensen en een zegen werden uitgesproken. Zelfs de vrouwen van de bewaking lichtten heel even een tipje van hun sluier ... Iemand van de directie nam plaats tussen de vrouwen aan tafel. Kleine

› *Marianne Van Geert.*

wonderlijke gebaren die voor die vrouwen een wereld van verschil maakten.

Voor enkele uren leken we een vrolijk gezelschap dat samen iets moois vierde. Volkomen normaal in de buitenwereld, maar buitengewoon speciaal binnen de dikke muren van de gevangenis. Brood werd gebroken, het leven werd gedeeld. We werden brood voor elkaar. In die uiterst moeilijke omstandigheden waarin mensen door een diep dal gaan en zichzelf tegenkomen in de eenzaamheid van een cel, mochten we elkaar ontmoeten alsof er geen muren en geen tralies waren.

Er was nog heel wat eten over. Dat werd verdeeld onder wie niet aanwezig konden zijn. Die avond was de kapel even het toneel van een wonderlijk gebeuren van deelbaarheid en eensgezindheid. Het ging in een oogwenk voorbij. Samen ruimden we op. En de kapel werd weer gewoon de kapel.

Marianne Van Geert,
aalmoezenier in de
gevangenis van Antwerpen

“Goedemorgen, allemaal”, heette pastoor Tom Schellekens, zoals elke zondagochtend zijn parochianen welkom. “Goedemorgen”, antwoordden ze in koor. Maar die zondagochtend 26 mei om 10 uur richtte de pastoor die warme welkomstwoorden ook tot de vele gelovigen die vanuit hun woonkamer, het woon-zorgcentrum, het ziekenhuis ... mee eucharistie vierden via televisie. Dan werd de viering immers live uitgezonden vanuit de Onze-Lieve-Vrouw van Lourdesbasiliek in Edegem. **Aan zulk een rechtstreekse uitzending van een televisiemis gaat heel wat voorbereiding vooraf.** ‘Relevant’ biedt je een kijkje achter de schermen. Op 29 september stond er opnieuw een live-uitzending vanuit de pastorale eenheid Maria Magdalena op het zendschema van de VRT. Pastoor Tom moet evenwel wijken voor paus Franciscus, die dat weekend een bezoek aan ons land brengt. De eucharistie die de paus opdraagt in het Koning Boudewijnstadion wordt dan rechtstreeks uitgezonden.

Ilse Van Halst

1. De dag voordien doet buiten de basiliek niets de gigantische bedrijvigheid binnen vermoeden. Enkel radarhekken versperren de doorgang. Twee vrachtwagens staan pal voor de deur geparkeerd. Ze voerden zaterdagochtend al het materiaal aan, dat in de zijbeuk en achteraan in het kerkgebouw uitgesteld staat.
2. Binnen heeft de televisieploeg net koffiekoeken en broodjes gegeten, verzorgd door de pastorale eenheid Maria Magdalena.
3. “Welkom allemaal. We oefenen de volledige viering in één keer, alles achter elkaar”, legt producer Heidi Toelen uit. “Dan kunnen we checken of de timing goed zit, want we moeten binnen het uur afronden. Om 11 uur volgt de Zevende Dag en worden we van antenne gehaald. We waken erover dat we alles in hetzelfde tempo doen als morgen.” Ze vervolgt: “Enkel de communiegang doen we nu niet, wegens geen kerkgangers. Maar we kunnen berekenen hoeveel tijd dat in beslag zal nemen: een bedeler van de communie bedeeft per minuut ongeveer twintig mensen ...”
4. De koorleden installeren zich op het oksaal en warmen hun stemmen op.
5. Beneden in de kerk worden de apparatuur opgesteld: camera's, spots, microfoons, versterkers ...
6. Er worden draden getrokken, vastgekleefd, drempels aangelegd, zodat alles veilig blijft voor de kerkgangers. Heidi test de micro's. “De klank zit prima.”
7. Een vrijwilliger brengt de bloemen binnen. Een misdienaar schikt ze nog vlug voor het altaar. “Morgen geen gestreepte T-shirt dragen, hé”, geeft Heidi nog wat goede raad. “Dan lijkt je te trillen op het scherm.”

WAS JIJ ERBIJ?

© Foto's Ilse Van Halst

3

4

7

8

11

12

8. "Aandacht, allemaal. Nog tien seconden. Wanneer de bel klinkt, beginnen we", roept Heidi. De misdienaars, de lector en pastoor Tom Schellekens staan opgesteld in het middenpad. Regisseur Tony Proesmans staat vooraan en doet teken na het belgerinkel: "Kom maar af!"
9. "Stop, stop, stop!", roept Guido Honnay. "Dit loopt niet vlot." Hij geeft enkele instructies. En er wordt opnieuw gestart. Guido coördineert de televisie- en radio-vieringen vanuit de Interdiocesane Commissie voor Liturgie en waakt streng maar rechtvaardig over een goed verloop. "We vragen elk jaar aan ieder Vlaams bisdom om een aantal televisievieringen te verzorgen in het kader van de uitzending van erediensten," legt hij uit. "We kiezen bewust voor eenzelfde pastorale eenheid of zone omdat de betrokkenen na één viering dan al wat vertrouwd zijn met de gang van zaken."
10. Tussendoor loopt de regisseur over en weer tussen misdienaars en pastoor om te overleggen en bij te sturen.
11. "Top!", klinkt het een klein uurtje later, na de laatste tonen van het koor. "Hier houden we het bij voor vandaag. Alles verliep prima", geeft Heidi iedereen een dikke duim. En tegen het koor op het balkon: "Wauw, jullie klinken echt prachtig! Ik zie iedereen morgenochtend om 8 uur terug. Eerst doen we een soundcheck, aansluitend een generale repetitie met de technische staf. En hopelijk zijn we dan net op tijd klaar voor de uitzending van 10 uur."
12. En zo zag het er zondagochtend op het scherm uit. Pastoor Tom heet televisiekijkend Vlaanderen welkom. In de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest.

HET VOORVAL UIT HET LEVEN GEGREPEN

TERUG NAAR SCHOOL

Vanuit mijn werkkamer zie ik jongeren de schoolpoort doorstappen voor een nieuw schooljaar. Jaren terug kwam ik daar zelf nog aan te pas. Voor de startviering. Maar dat is voorbij. Toch heb ik nog een bescheiden boodschap voor dit jeugdige volkje:

Tien verse leerlingen, die gingen nieuwe wegen,
maar eentje werd er weggepest,
toen waren ze nog met negen.

Negen nieuwe leerlingen spraken af voor de wacht,
maar voor eentje hielden ze de nota's niet bij,
toen waren ze nog met acht.

Acht praatzieke leerlingen maakten een boel leven,
toen werd er een door een klasgenoot verklikt
en bleven ze nog met zeven.

Zeven schrandere leerlingen volgden aandachtig les,
maar lachten om Gerrit z'n stomme vragen,
toen waren ze nog met zes.

Zes Olivia's droegen duren kleren aan hun lijf,
die konden ze thuis bij Sandra niet betalen,
toen bleven ze nog met vijf.

Vijf TikTokkende leerlingen gaven om aandacht geen zier, daardoor
raakte eentje enorm achterop,
toen waren ze nog met vier.

Vier spijbelende leerlingen zochten naar een alibi,
maar eentje viel al snel door de mand,
toen waren ze nog met drie.

Drie bezinnende leerlingen maakten een klasgesprek mee, daarbij
raakte eentje danig gekwetst
en bleven ze nog met twee.

Twee moedige leerlingen vonden: 'Dat is geen klasgeest hier',
ze zochten twee anderen om mee te doen,
toen waren ze weer met vier.

Vier toffe leerlingen werkten mee in elke les
dat werkte aanstekelijk bij nog eens twee,
toen waren ze weer met zes.

Zes echte vrienden wilden voor elkaar alles geven,
daardoor werd een zwakke terug bijgehaald,
en waren ze weer met zeven.

Zeven seuten en freaken werkten elkaar niet meer tegen,
begrepen het belang van een goede sfeer
en waren al snel met negen.

Negen aantrekkelijke jongeren, wie heeft die klas nog niet gezien?
Ze zijn voor iedereen een voorbeeld.
Misschien ben jij wel nummer tien?

Ronald Sledsens

› **Op de foto:** Om gezegd te krijgen waar we geen woorden voor vinden, wat we niet kunnen bevatten of waar we geen vat op krijgen, vallen we vandaag vaak terug op religieuze tekens of symbolen. Worden kruistekens gebannen, dan duiken er wel her en der engelen op in het straatbeeld. Wie weet, weten die bevallige wezens tussen hemel en aarde met een knipoog toch nog een boodschap van God te verspreiden ... Ook in de wereld van artificiële intelligentie kun je 'engelen' genereren. Met of zonder aureool, drijvend op een wolkje maar ook op aarde tussen de mensen, realistisch, kinderlijk of alsof ze net uit een fantasiewereld komen aangevlogen. Opvallend, op mijn computer genereerde AI steeds opnieuw lieflijke feeërieke wezens, op de computer van mijn mannelijke collega's leverden dezelfde ingevoerde thematische woorden zowaar stoere en heldhaftige exemplaren op ...

relevant

geloof / kerk / mens / maatschappij

Volgende keer:

DE PASTOOR

www.relevant-bisdontanwerpen.be

